128

בית יעקב

ליטעראַרישע שריפט פאַר שול און היים
דינט די ענינים פון בית־יעקב שולן און ארגאַניזאַציעס בנות אגודת־ישראל אין פוילן
רעדאַקטירט דורך א״ג פרידנזאָן

תוכן

א״ג פרידנזאָן: העלפט די בית־יעקב שולן!
ד״ר שמואל דייטשלענדער ז״ל
צו די שלושים נאָך זיין פטירה
ד״ר ש. בירנבוים: מזרח און מערב
הרב ב. יאַקובזאָן: דער אילן גדול
ד״ר יהודית גרינפעלד: דער אומדערמידלעכער פירער
א״מ ראגאווי: דאָס אַחריות פון מענטש פאַר זיינע מעשים
א. שנור: גיקליבינער פערל (צו די ימים נוראים)
אליעזר שינדלער: זכור ברית אַברהם (סליחה)
גדלי׳ בובליק: די עבודה־זרה פון אונדזער צייט
אלימלך שטייער: די מויער הינטער זיין פענצטער (סקיצע)
אַלטער שנור: דער האַמער (ליד)
ישראל עמיאט: •.• (ליד)
עט: חודש־שפיגל.

בנות־בלעטער

פעסע גוטמארגן: בית עולות אויסן נאָמין פון שרה שענירער
רבקה הורוויץ: אונדזערע זומער־קאלאניעס
ישראל אייזנבערג: אינסטינקט און שכל
ציפה לעשינסקאַ: א בריוו פון ארץ־ישראל
תרצ״ו — יובל־יאָר פון בנות־אגודת־ישראל אין פוילן
ידיעות און מודעות.

גרויס ארץ־ישראל־העפט
פון בית־יעקב־זשורנאַל

ערשטער נומער
פון דריטצנטן יאָרגאַנג
130—129

ארץ־ישראל אין וואָרט און בילד

דאָס קומינדיקע העפט פון בית־יעקב־זשורנאַל, דער ערשטער נומער פון דרייצנטן יאָרגאַנג, וועט זיין אין גאַנצן געווידמעט ארץ־ישראל און וועט אויף זיינע בלעטער אַלזייטיק אָפּשפּיגלען דאָס אַלטע און נייע ארץ־ישראלדיקע לעבן אין וואָרט און בילד.

דאָס ארץ־ישראל־העפט פון בית־יעקב־זשורנאַל וועט אַריבערשטייגן אַלע מיני ארץ־ישראל שריפטן וואָס זעניז ווען ס־איז דערשינען אויף אונדזער צייטונג־מאַרק.

אינים העפט וועלן אַריינקומען:

א) מאמרים און אָפּהאַנדלונגען וועגן אַלע פּראָבלעמען פון ארץ־ישראלדיקן לעבן, געשריבן דורך די אידעאַלאָגן און פירער פון אַגודת־ישראל.
ב) מאמרים וועגן דעם יידישן פרויען־לעבן אין אר״י, געשריבן דורך בנות־פירערנס און ב״י לערערנס, וואָס זענען טעטיק אין ארץ־ישראל.
ג) געשיכטלעכע עסייען פון פאַרשידענע תקופות אין א״י זייט חורבן בית־שני.
ד) באַשרייבונגען פון אַלטן און נייען ישוב הייליקע מקומות, וויכטיקע ישובים פון אַלטער און נייער צייט.
ה) טאָג־בוך פון א רייזע אין א״י פון א״ג פרידנזאָן.
ו) אינטערעסאַנטע בילדער און פאָטאָגראַפיעס פון אַלע ווינקעלעך אין ארץ־ישראל.
ז) ענטפערס אויף אַלערליי אָנפרעגן פון אונדזערע לייענערנס, וואָס קענען שוין צוגעשיקט ווערן.

דאָס גאַנצע מאַטעריאַל איז געזאַמלט געוואָרן אין ארץ־ישראל גופא, דורך אונדזער רעדאַקטאָר א״ג פרידנזאָן.

עס ליגט אַ הייליקער חוב אויף אַלע פריינט פון אונדזער זשורנאַל אין יעדן אָרט דורכצופירן אַן־ענערגישע פּראָפּאַגאַנדע אויף צו פאַרשפּרייטן אונדזערע קופּאָנען. עס טאָר נישט דורכגעלאָזט ווערן קיין איין יידישע שטוב, וואו ס־זאָל נישט פאַרקויפט ווערן אַ קופּאָן אויף אונדזער ארץ־ישראל־העפט.

דאָס העפט וועט האַלטן 104 עמודים און אַ קופּאָן קאָסט נאָר 1 גילדן

די געטרייע פריינט פון בית־יעקב־זשורנאַל צאָלן איין דעם אַבאָנאַמענט פאַר א גאַנץ יאָר פריער אויס 6 גילדן.
דאָס ארץ־ישראל־העפט ווערט גערעכנט פאַר 2 געוויינלעכע נומערן.

אדרעס פון רעדאַקציע: Red. „Bajs Jakow", Łódź, Kilińskiego 44, skrz. poczt. 146
געלט שיקן P. K. O. 67.795 אָדער Konto Rozrachunkowe Kartoteka 15

בית יעקב

ליטעראַרישע שריפט פאַר שול און היים
דינט די ענינים פון בית־יעקב שולן און ארגאַניזאַציעס בנות אגודת־ישראל אין פוילן
רעדאַקטירט דורך א״ג פרידנזאָן

לאָדזש־וואַרשע־קראָקע | ב״ה, אלול תרצ״ה | נומער 128 | צוועלפטער יאָר־גאַנג

העלפט די בית־יעקב־שולן!

איצט דער לעצטער פגישה אין טשעכאָנאָוו, האָבן בנות־עסקנות און לערערנס זיך אַרויסגעזאָגט פאַר'ן פּראָקלאַמירן אַ פּראָפּאַגאַנדע־חודש לטובת אונדזערע שולן.

אַז אויסהייבן אַ געהעריקע אַגיטאַציע פאַר אונדזערע שולן איז נייטיק, איז דאַכט זיך נישט קיין ספק. אויב ס־קומט נישט פון קיין שום זייט אַ באַזונדערער רוף מחזק צו זיין אונדזערע שולן, דאַרפן אין מוזן דאָס טאָן טאַקי די בנות־אָרגאַניזאַציעס.

פאַר וואָס זאָל מען פאַרשווייגן דעם מצב פאַר וואָס הערט מען נישט דאָס שטאַרקע וואָרט וועגן די צענדליקער שולן וואָס שטייען ביים ראַנד פון אונטערגאַנג. ווער ווייס דאָס נישט, אַז די ב״י־שולן ראַנגלען זיך כמעט אומעטום פאַר זייער קיום, וואָס נייטיקן זיך אין גאַנץ באַשיידענע געלט־מיטלען.

אונדזערע עסקנים לעבן אין א גרויסן טעות, ווען זיי מיינען, אַז בית־יעקב איז שוין גענוג פּאָפּולער, און אַז אַלע יידישע עלטערן פאַרשטייען שוין גענוג דאָס נחיצות פון רעליגיעזן חינוך־הבנות.

אין די ערשטע יאָרן פלעג די אויפקלערונג־אַרבעט פאַר בית־יעקב אינטענסיוו געפירט ווערן. צו יעדן נייעם זמן איז מען אַרויס צום עולם מיט רופן פון התעוררות. יעדעס געשעעניש אין דער בית־יעקב־וועלט איז געוואָרן ווי געהעריק פּראָפּאַגאַנדירט. יעדער פאַרט־בילדונג־קורס איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ מאַניפעסטאַציע פאַר'ן ב״י־געדאַנק און האָט געשטאַרקט דעם אינטערעס פאַר דער זאַך. יעדער אַרויסלאָז פון סעמינאַר האָט אויפגערודערט אונדזער וועלט און מיט זיך געבראַכט באַלעבונג און התחזקות.

צו־שטיל איז היינט ביי אונדז! אמת, צו דער פּעדאַגאָגישער אַרבעט איז שטילקייט א מעלה און רואיקייט אפשר אויך נוצלעך. יעדער פאַרשטייט דאָס און אָנערקענט עס. דאָס האָט אָבער גאָרנישט צו טאָן מיט דער צווייטער זייט פון דער מטבע, מיט דער אויפקלערונג וואָס דאַרף כסדר געפירט ווערן צווישן פאָלק פאַר דער זאַך גופא. הונדערטער און טויזנטער יידישע עלטערן שיקן נאָך נישט זייערע קינדער אין די ב״י־שולן! און פיל פון די וואָס שיקן יא זייערע קינדער, טראָגן נישט דעם מינדסטן עול פאַרן קיום פון די שולן. אמת, אָרימקייט און מאַטעריעלער דחקות זענען אַ שטאַרקער גורם אין דעם שווערן מצב פון די שולן. זיכער איז אָבער, אַז די גראָשנס שכר־לימוד, וואָס ווערן נישט געצאָלט, זענען לרוב נאָר א פועל־יוצא פון דער גלייכגילטיקייט מצד די עלטערן, וואָס זעען נישט אין ב״י דאָס וואָס ס־איז באמת.

מיר פאַרגעסן, אַז בית־יעקב איז נישט קיין צוואַנג־שול, ווען די עלטערן מוזן שיקן זייערע קינדער און שיקן זיי אַהין מיט חשק. ווייל זיי זעען דאָך אין זיי נוצן פאַרן פּראַקטישן לעבן. בית־יעקב איז דאָך בעיקר אויסן צו געבן דעם קינד דעם יידישן חינוך, דעם רעליגיעזן חינוך, און אַז די עלטערן זאָלן נאָך דערפאַר נושא־בעול זיין, מוז מען זיי דערצו רופן און וועקן טאָג און נאַכט.

די צוויי גרויסע זיילן פון אונדזער שול־באַוועגונג: פרוי שענירער און ד״ר דייטשלענדער ע״ה האָבן דאָס גוט פאַרשטאַנען. יעדער פון זיי אויף אַן־אַנדערן אופן. פרוי שענירער פלעג כסדר מאַכן אירע נסיעות אין שטעט און שטעטלעך, וועקן די יידישע מאַמעס פאַר בית־יעקב. זי פלעג יעדעס געדרוקטע וואָרט פאַר ב״י אויפנעמען ווי אַן־אָבן טוב, פאַרשפּרייטן און טון אַלע פעולות, אַז ס־זאָל קומען אין די ווייטסטע קרייזן. ד״ר דייטשלענדער פלעג פון צייט צו צייט דערמאָנען אַ ב״י וואָרט, קומען אַלע מאָל מיט א פרישן אויפטו, אָפּשאַצן דעם באַטייט פון פּראָפּאַגאַנדע בכלל.

מיר באַגייען א גרויס פאַרברעך מיט אונדזער שטיל־שווייגן. מיר זענען פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דעם געפאַלענעם מצב פון אונדזערע שולן. מיר וועלן נישט האָבן קיין שום פאַרענטפערונג, נישט פאַר זיך נישט פאַר קיינעם, וואָס מיר טון גאָרנישט צוריק אויפצוהייבן די פאָן פון בית־יעקב.

ס־זענען זיכער פאַראַן פיל פון אונדזערע עסקנים, וואָס האָבן עפּיס צו זאָגן וועגן פאַרבעסערן דעם מצב, אַ סך טראָגן זיך זיכער אַרום מיט פּלענער און פּראָיעקטן, וואָס קענען דעם מצב פאַרבעסערן. און אדרבא, זאָלן זיי זיך אָנרופן, זאָלן זיי לאָזן הערן זייער שטים!

ביז אָבער אונדזערע עסקנים־וועלט וועט לאָזן הערן איר שטים, איז עס זיכער גוט, וואָס אונדזערע בנות־עסקנות נעמען זיך ענערגיש צו פירן אַ פּראָפּאַגאַנדע־חודש פאַר די בית־יעקב־שולן. די בנות־צענטראַלע האָט געגעבן אָנווייזן, ווי אַזוי די אַרבעט פון דעם חודש זאָל געפירט ווערן, און זאָלן טאַקע די „בנות" אַרויסטראָגן זייער אידעאַליזם, און מיט דעם גאַנצן פייער פון זייער נשמה העלפן די בית־יעקב־שולן!

א״ג פרידנזאָן

ד"ר שמואל דייטשלענדער ז"ל

צו די שלשים נאָך זיין פטירה

מזרח און מערב

ד"ר שלמה בירנבוים
לאנדאן

ד"ר דייטשלענדער איז געווען אַן־אינטערעסאַנטער מענטש. מ'האט געקענט מיינען, אַ פּאַראַדאָקסאַלע נשמה — און פון דעסט וועגן געווען אַ טוער. דאַכט זיך, געווען אַ שטילער מענטש. אַריינגעטאָן אין זיך אַליין, נאָר אין אמתן געווען מעורב עם הבריות און געהאַט אַ גרויסע השפּעה אויף זיי.

געווען אַ מערב־ייד און געבליבן אַ מערב־ייד. אָבער ער האט זיך באַגעגנט מיטן מזרח־ייד. דאָס שייכות פון אַ מערבדיקן צו'ן אַ מזרחדיקן ייד איז זייער אַ בולטער סימן דערפון. ווי שטאַרק עס איז אינים ערשטן דאָס יידישע געפיל און דאָס יידישע לעבן.

געוויינטלעך מערב־יידן האָבן זיך אינים לעצטן דור געטראָפן מיטן מזרח. אַ סך זענען געבליבן ווייט, טאַקע כּרחוק מערב ממזרח. נישט גאָר אָפט האָבן זיך מערב־יידן גענומען אויף אַ וועג. וואָס האט פאַרקלענערט דעם מרחק, זיי דערנענטערט צום מזרח. דייטשלענדער איז געווען איינער פון זיי.

כאַראַקטעריסטיש איז דאָס שייכות צום לשון. יידיש איז ביי־אים נישט געווען עפּיס אַ מיאוסע זאַך און אַ גילעכטער, ווי ביים רוב דייטשע יידן, אויך אָרטאָדאָקסן, נאָר אַ נאַטירלעכער און חשובער פאַקט פון יידישן לעבן. ער אַליין האט זיך אפילו נישט אויסגעלערנט צו רעדן אָדער צו שרייבן יידיש — נישט געווען בטבע קיין לינגוויסט — אָבער ער האט פאַרשטאַנען אָדער געפילט, וואָס דאָ טוט זיך. דעריבער האט ער למשל געהאָלפן ביים אַריינפירן דעם לימוד יידיש אין בית־יעקב־סעמינאַר, און געזען, אַז אונדזער אויסלייג זאָל תיכף ומיד דאָרטן אַריין.

ס'איז נישט געווען קיין קליינעקייט, וואָס ער האט זיך צונויפגעטראָפן מיט בית־יעקב. אַז ס'איז געווען וויכטיק פאַר בית־יעקב, דאָס וועלן מן־הסתּם אָנווייזן אַלע הספּדים. נאָר דאַכט זיך, מע מעג אויך זאָגן, אַז ס'איז געווען וויכטיק פאַר אים. ס'האט אַריינגעבראַכט אַ גרויסע זאַך אין זיין לעבן אַריין, אַריינגעבראַכט אַ סך יידיש לעבן.

דער אילן גדול

הרב בנימין יאַקובזאָן
קאָפּנהאַגן

אין אונזערע תשעה באבדיקע קינות זאָגן מיר: „מה יתאונן אָדם חי" — וואָס קלאָגט אַזוי דער לעבעדיקער מענטש, געוויינטלעך פאַר אים, אַז ער מוז לעבן! „נשא לבבינו אל כפים, אל א' בשמים" — אונדזער האַרץ מוזן מיר נעמען אין אונדזערע הענט אַריין און אַקעגן טראָגן צום כביכול אין הימל!

אויך היינטיקן תשעה באב תרצ"ה, האָבן מיר די זעלבע ווערטער געזאָגט: רעכט פאַרשטאַנען האָבן מיר זיי אָבער ערשט ווען מיר האָבן פאַרנאַכט־צו דערהאַלטן די טרויעריקע ידיעה וועגן טויט פון דר. שמואל דייטשלענדער ז"ל. און נאָך איידער מיר האָבן אָן שרייבן וועגן דאָזיקן גרויסן נפטר, זענען מיר מצדיק את הדין און מיר לעבן מיט איבער אַ צווייט וואָרט פון די קינות:

ישב בדד וידום כי נטל עליו! —'—

* * *

שמואל דייטשלענדער איז טויט!

מע דאַרף נישט ערשט נאָכזוכן ווערטער פון מדרש, כדי צו קענען ריכטיק שילדערן דאָס גרויסע אומגליק, וואָס האט אונדז אַלעמען געטראָפן: מע דאַרף נישט ערשט פון די תשעה באבדיקע קינות צו לערנען, וואָס ס'איז טרויעריק און ווי־אַזוי מע טרויערט. געוויינטלעך איז צו דערמאָנען זיך בלויז אָן אים, וועלכער איז פאַר אונדז אַלעמען אַזוי פיל געווען — און ס'טרויערט זיך שוין אַליין...

אויב מיר זאָלן ד"ר. שמואל דייטשלענדער ז"ל וועלן מספּיד־זיין כהלכה, אַזוי ווי ער האט זיך כשר פאַרדינט, מוז מען צונויפנעמען אַ גרויסע גרופּע מענטשן פון כל־המיני פאַכן און פעאיקייטן און יעדער איינציקער פון זיי וועט אים — מיט רעכט — פאַרשטעלן און באַקלאָגן אַלס זיין נאָענטסטן חבר און פריינט: ס'וועט זיך אויפשטעלן דער מחנך און אים שילדערן פאַרן וואוני־דערבאַרן פאָרשער און אויספאָרמער פון דער יוגנטלעכער נשמה; דאָן וועט ווידער קומען דער מפרש התנ"ך און אים לויבן פאַר זיין אייגנאַרטיק אויס־טייטשן אונדזער ספר־הספרים; דאָ ווידער וועט דער פּאָליטיקער רימען די זיינע אומפאַרגלייכלעכע פעאיקייטן אויסצוגלייכן די משונהדיקסטע מענטשן אין זייערע פּראָוויקלטסטע פאַרהעלטענישן און זיי אַלעמען צונויפצוגיסן אין דער אַרבעט פאַר אַ בשותפותדיקן צוועק; דאָ ווידער וועט דער אָרגאַניזאַטאָר לויבן מיט אויסערגעוויינלעכע פאַרוואונדערונג די ריזן־ווערק פון ד"ר דייטש־לענדער, וועלכע זענען נאָך ביי זיין לעבן איינגעגלידערט געוואָרן אין דער געשיכטע פון אונדזער פאָלק — און דאָ וועט ווידער קומען דער וויסנשאַפטס־מאַן דער ליטעראַטור־פאָרשער און אָפּגעבן כבוד, אים, דעם גרויסן און גרינטלעכן געלערנטן.

און ווען די אַלע דאָזיקע מענטשן וועלן אים שילדערן פאַר דעם זייעריקן, וועט דאָך יעדער פון זיי, סוף־כל־סוף, האָבן געשילדערט בלויז איין טייל, איין זייטל פון זיין מהות, פון זיינע לייסטונגען, פון זיינע קענטיניש — בשום אופן אָבער נישט אַלץ: וואָרן ביי ד"ר שמואל דייטשלענדער איז טאַקי געווען דאָס וואונדערבאַרע, דאָס יוצא־מן־הכללדיקע, אַז ער איז געווען פיל־זייטיק און פונדעסטוועגן האט ער יעדער איינציק זייטל זעלטן־גוט באַהערשט.

און ווער־זשע איז פאַרט בּיכולת אים אַלזייטיק מספּיד צו זיין, ווער זאָל דאָך אויסזינגען דאָס ליד פון זיין לעבן? — — —

ווען דאָס שטום־געזאַנג פון ד"ר דייטשלענדער וואָלט קענען ענטפערן אויף אונדזער דאָזיקער פראַגע, וואָלטן מיר זיכער באַקומען אַ שאַרפע תשובה: „קיינער נישט!" — ווייל ער איז געווען באַשיידן ביז אין די טיפסטע טיפעניש פון זיין פאַרבאָרגענעם מהות און קיין שום זאַך אין דער וועלט איז פאַר אים נישט געווען אַזוי ווייט, אַזוי פאַרהאַסט. ווי אַלץ וואָס האט געהאַט דעם מינצ־טן שייכות אפילו מיטן וואָרט „כבוד". זיין געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט האט אים זייער אָפט געצווינגען אַרויסצוטרעטן מיט רעפעראַטן פאַר אַ גרויסן עולם: די רעדע אַליין איז פאַר אים געווען אַ קליינעקייט. דאַנעגן אָבער דאָס פאַר־שטעלן דעם רעפערענט און דאָס באַגריסן אים דורכן פאָרזיצער פון אָוונט — „דער הספּד ביים לעבעדיקן מת" — ווי ער אַליין פלעגט זיך דרך הלצה אויס־דריקן, — אָט־אָ־דאָס איז פאַר אים שטענדיק געווען אַ שווער אַפּקומעניש!

און אויב היינט, נישט נעמענדיק ביי דעם, גרויסן ד"ר שמואל דייטשלענדער, קיין דערלויבניש, וואָלטן מיר געלאָזט פאַרשידענע מענטשן מספּיד־זיין, רעדן וועגן קוים, וועגן זיין לעבן און שטאַרבן, וועגן זיינע לייסטונגען און זאָרגן — וואָלט זיך קודם־כל אויפגעשטעלט ביים אָרון פון נפטר אַ קינד פון דער רעליגיע־שול פון „עדת ישראל" אין בערלין — וואו ד"ר דייטשלענדער איז אַכט יאָר צייט געווען טעטיק — און גאָר נישט וואָלט עס געקאָנט אַרויסרעדן, נאָר בלויז וויינען און וויינען. וויינען — און פונים דאָזיקן וויינען וואָלט זיך פאַרט אַרויסגעהערט דער ווידוי: „דעם גרויסן נפטר, האָבן מיר דאָך אַלץ צו פאַרדאַנקען. אַלץ — אַז מיר זענען געוואָרן יידן, גאַנצע און איבערצייגטע יידן, אַז תנ"ך איז פאַר אונדז דער וועגווייזער אין לעבן און אַז מיר נעמען היינט אַ תהלים אין דער האַנט אַריין, געדענקען מיר נאָך ווי־אַזוי דו האָסט פאַר עטלעכע צוואַנציק יאָר צוריק די שווערסטע פּסוקים איינגע־טייטשט. דו גרויסער נפטר, ביסט געווען אונדזער לערער און הערציער, אונדזער עצה־געבער און פריינט — אונדזער גאַנצע יוגנט — און אַזעלכער ביסטו דאָך געווען ביז אין די לעצטע טעג פון דיין לעבן".

און שפּעטער וואָלט ביי דעם אָרון זיך אויפגעשטעלט, אַ ליטווישער ישיבה־בחור, אַלס רעפּרעזענטאַנט פון אַלע, וועלכע לערנען אין אַלע ישיבות

אויפן גאַנצן כדור־הארץ און אין זייער אַלעמענס נאָמען וואָלט ער גערעדט וועגן דעם, וואָס „דר. דייטשלענדער" האט אַלץ מיט זיין קרן התורה פאַר זיי אויפגעטאָן און פאַרן לימוד־התורה אויף דער גאַנצער וועלט. אייביקייטן האט ער דאָך פאַר זיי — און פאַרן גאַנצן יידישן פאָלק — געשאַפן.

דורך דער מלחמה איז ער פאַרוואָרפן געוואָרן אויפן ווייטן מזרח — ער איז געוואָרן מיניסטעריאַל־ראַט אין ליטווישן קולטוס־מיניסטעריום — און דאָס דאָזיקע קומען אין נאָענטן קאָנטאַקט מיט די ליטווישע גדולים איז געווען אַנטשיידנט און דעצידירנד פאַר זיין ווייטערדיק לעבן. ער האט אַוועקגע־וואָרפן דעם אַמט אין אַ מלוכהשע גימנאַזיע אין דייטשלאַנד, ער האט נישט געוואָלט אָננעמען קיין פּאָסטן אַלס דירעקטאָר פון ערשטקלאַסיקע יידישע דערציאונגס־אַנשטאַלטן אין מערב־אייראָפּע. וואָס זענען אים מערערע מאָל אָנגעבאָטן געוואָרן. ער האט נישט געקלערט וועגן זיכערן די צוקונפט פאַר זיך און זיין ברויט — בלויז אַן־איינציקע צוקונפט האט ער געקענט און בלויז וועגן איר האט ער שטענדיק געטראַכט און געזאָרגט: די גייס־טיקע צוקונפט פון יידישן פאָלק.

און ווען נאָך דער ערשטער כנסי־גדולה האט אים אגודת־ישראל אָנפאַרטרויט דעם אַמט צו אָרגאַניזירן דעם „קרן־התורה", — וואָס איז דעמאָלט געווען בלויז אַ וואָרט אויפן פּאַפּיר — האט ער פאַר זיך געזען אַלץ ישיבות אין דער וועלט אין זייער גייסטיקער גרויסקייט און אין זייער אומבאַשרייבלעכן עלנט. און דעמאָלס האט ער פייערלעך נאָכגעזאָגט שמואל הנביאס ווערטער: דבר, כי שומע עבדך!

וואָס דר. שמואל דייטשלענדער האט אַלץ, אַלס פּועל־יוצא פון די דאָזיקע ווייטער במשך די לעצטע צוועלף יאָר געטאָן פאַרן „קרן־התורה" און פאַרן כלל־ישראל — דאָס לאָזט זיך נישט אַזוי שנעל באַשרייבן. מע מוז אָבער געדענקען: ווער ס'וועט שרייבן — אָדער שרייבט — די געשיכטע פון „קרן־התורה", דער באַשרייבט די געשיכטע פון — — דר. דייטשלענדער.

דער דאַנק פון יענים ליטווישן ישיבה־בחור פאַרן „דר. דייטשלענדער" — דאָס איז דער דאַנק פון די תורה־מענטשן און פאַר דער וועלט פאַרן עבד ד', פאַרן עבד פון דער תורה און בעל־הבית פון ווערק פאַר דער תורה!

און אַ בית־יעקב־מיידל פון אַ ווייט פאַרוואָרפן ווינקעלע אין פּוילן וואָלט זיך ווידער אָנגעשטעלט ביים אָרון פון דר. שמואל דייטשלענדער און אין נאָמען פון די צענדליקער טויזנט יידישע מיידלעך פון פּוילן, ליטע, רומעניען, טשעכאָסלאָוואַקיי און ארץ־ישראל וואָלט זי דעמאָלט געדאַנקט דעם „הער דאָקטאָר", ווייל ער האט געראַטעוועט זייערע יידישע נשמות, ווייל ער האט זיי דערהאַלטן פאַרן טראַדיציאָנעלן יידנטום.

ס'איז געווען געוויינטלעך אפילו בלויז אַן־איינציק מאָל בייצואוואוינען אַ לעקציע פון דר. דייטשלענדער אין קראָקע, צי אין ווינער בית־יעקב־סעמינאַר, אָדער גאָר בעת אַ זומערדיקן פאָרטבילדונגס־קורס אין אַ פּויליש צי עסטרייכיש קור־אָרט, — וואָס זיין אויפטוערישער מוח האט אויסגעקלערט! — כדי מיט־געריסן צו ווערן מיט אים און זיין אופן לערנען. ס'איז געווען אַ חידוש צו הערן ווי ער פלעגט פאַר זיינע תלמידות לאָזן פאַרביי מאַרשירן די וועלט־ליטעראַטור — היימיש איז ער דערין געווען, ווי זעלטן איינער — כדי באַלד דערויף צו לאָזן הערן דאָס הימלישע וואָרט פון דוד המלך, שלמה המלך, פון ישעי' הנביא: אָט־אָ דאָס איז אונדזער עשירות, מיר דאַרפן נישט אָנקומען צו קיין פרעמדע ליטעראַטורן! „בתי', אל תלכי ללקוט בשדה אחר" — ווייל אויף אונדזער פעלד וואַקסן די שענסטע און בעסטע פירות!

און אַזוי־אַרום האט ער די דאָזיקע מיידלעך פאַראַנקערט אין יידנטום, אויף אַזאַ אופן האט ער אויסגעפאָרמט און אויסגעשטאַלטעט זייער־זיין צום העכסטן גליק און פאַרן בעסטן נחת־רוח.

און די צווייטע, שווערע זייט פון דער מטבע — דאָס שאַפן די געלט־מיטלען דאָ פאַרן „בית־יעקב", דאָרט פאַרן „קרן־התורה" — דערפאַר האט געזאָרגט און פאַרשוואַרצט געוואָרן גאַנצע נעכט דער מענטש, וועלכער איז בייטאָג שטענדיק געווען אָנגעפּלייגט, אויפגעריזמט און אויף אַנדערע נאָך משפּיע געווען מיט זיין אויסערגעוויינלעכער הייטערקייט! —

און לויט דער ריי נאָך וואָלט זיך דעמאָלט צום אָרון פון גרויסן נפטר צוגע־שטופּט נאָך עמיץ, פון קיינעמען נישט גערופן און פון קיינעמען נישט אויפגע־פאָדערט: עפּיס אַ בכבודיקער נצרך פון צווייטן באַצירק אויפן ווינער לעאָפּאָלד־שטאָט, דער יידישער קוואַרטאַל אין ווין, — און דאָס וואָס דער דאָזיקער

מסטיק וואָלט געהאַט צו זאָגן וועגן ד"ר דייטשלענדערס האַרץ — דאָס וואָלט, אפשר, געווען דאָס גרעסטע! וואָרום ער וואָלט דערציילט, אַז ד"ר דייטשלענדער איז געווען דער בעסטער און איידלסטער מענטש און ער האט פון זיך קיינעמען נישט אַוועק געלאָזט אומגעשטאַרקט, אָדער אומגעטרייסט. ער וואָלט דערציילט, אַז דער דאָזיקער גרויסער ייד, וועלכער האט געהערט צו אַלעמען, איז יעדן יחיד באַזונדער גרייט געווען מיט אַלעם בייטיקן צו דינען. ער איז געווען אַ גאָר־זעלטענער בעל־צדקה! ס'איז געווען אַ מענטש, דער מענטש, ביי וועמען די צרות פון כלל האָבן נישט אָפּגעשטעמפּט דעם מיטלייד פאַר די צרות פון יחיד — און. אפשר, וואָלט דאָס קלאָגן פון דאָזיקן בעל־מספּיד געוואָרן אַמשטאַרקסטן פאַרנומען פאַרן כסא־הכבוד!

איין הספּד שליסט זיך אין צווייטן, קלאָג אויף קלאָג! און באַווייַנט ווערט דאָס לעבן און די לייסטונג פון ד"ר שמואל דייטשלענדער ז"ל — און וואָס ער האט אַלץ דער וועלט געגעבן. די מספּידים דאַנקען דעם מדריך, מורה־דרך און דערציהער, דעם אָרגאַניזאַטאָר, דעם פירער דעם מענטש — דעם אילן גדול.

ס'איז דער ערפורכטיקער, יראת־הכבודיקער דאַנק פון אַלע די, וועלכע זענען במשך לאַנגע יאָרן געזיצן אין שאָטן פון בוים. וועלכע האָבן נהנה געווען און געגעסן פון זיינע פּירות!

חבל על דאבדין ולא משתכחין!

דער אומדערמידלעכער פירער

ד"ר יהודית
גרינפעלד

ראש־השנה רוקט אָן. מיר אַלע, אין וואַסערער לאַנד געפינען זיך נאָר אויף ג־טס וועלט, ווילן אויסגיסן אונדזערע תפילות פאַרן רבונו־של־עולם.

איבער אונדז אַלעמען וועט דעמאָלט פאַרביי אַ שטאַרקער. ציטער: „בראש השנה יכתבון"... און אויב ס־האט נאָך ווער פון אונדז טרערן אין זיין פאַרבאַהאַל־טענים אוצר אונטער די אויגן — וועלן מיר מיט זיי דעמאָלס איינוועגס באַקלאָגן אים, אונדזער געליבטן יונג־פאַרשטאָרבענים פירער ד"ר שמואל דייטש־לענדער ז"ל.

ווען מיר האָבן באַקומען די מוראדיקע ידיעה — איז דאָס פאַר אונדז געווען אומדערוואַרט. מיר האָבן געמוזט זאָגן: „ברוך דיין אמת" — דעם קלאָרן אויס־דרוק פון דער יידישער וועלט־פילאָזאָפיע, וואָס זעט אפילו אין דער שמערצ־לעכסטער אבידה די ברכה פון דער אמתער וועלט־אָרדנונג. אונדזערע ליפּן האָבן אַרויסגעזאָגט די דאָזיקע ווערטער — אונדזערע הערצער זענען אָבער דער־ביי געווען ווי די הערצער פון פאַרלאָזענע, עלנטע קינדער...

צען יאָר זענען אַוועק זינטן טאָג, ווען אין פּוילן האט אויפגעשיינט די זון און פאַרוואָרפן מיט שטראַלן די אַלע טויזנטער און טויזנטער, וועלכע געהערן היינט צו „בית יעקב" און „בנות". ערגעץ־וואו דאָרט — אין ראַבּאַוו דאַכט זיך — האָבן זיי זיך צונויפגעטראָפן, די פּיאָנערינס. און אין שאָטן פון די שיינע קאַרפּאַטן, ביים שיין פון דער זון, איז געגרינדעט געוואָרן דער שטאַרקער בונד, דער בונד פון יידישן רצון.

און דעמאָלט איז עס געווען דאָס ערשטע מאָל. ווען ער איז צונ־אייך געקומען און צו אייך גערעדט. וואָס האט צו אייך גערעדט מיט אַזאַ שטאַרקן כח? — בלויז דאָס עשירות פון דער אידיי. וואָס האט געהאַט דעם שורש און זיין ברייטער און טיפער געלערנטקייט, בילדונג? בלויז זיין לשון? בלויז זיין גרויס אומבאַ־גרעניצט גוטקייט, וואָס האט אַרויסגעלויכטן פון זיינע אויגן ווי אַ וואַרים און היילנדיק ליכטיקייט?

ניין, נישט בלויז דאָס! זיין ריין יידישקייט און — פאַרטרויען: דאָס איז געווען דאָס ערשטע, וואָס ס־האט פון אים אַרויסגעשטראַלט. ער האט אויסגע־שפּרייט אַרום זיך אַן־אַטמאָספערע פון וואַרעמען צוטרוי — און פונם ערשטן מאָ־מענט אָן, זינט ער אונדז צו אונדז געקומען, האָבן מיר זיך אַלע געפילט ווי קינדער אין דער האַנט פון אַ גוטישיקן קלוגן און פאַרשטייענדיקן פירער. מ־האט געפילט, דאָ איז אַ נשמה, וואָס פאַרשטייט דיך; דאָ איז חכמה, וואָס געפונט אויס דעם אמתן וועג און ווייסט צו געבן אַ קלאָרע תשובה; דאָ איז גוטסקייט, וואָס העלפט; דאָ איז יידישקייט, וואָס טריומפירט איבער אַלע ספקות — ס־איז אַ פירער, אַ העלפער, אַ פריינט.

איין מאָל, צו גאָר אַפּאָר מאָל אין יאָר, האט מען זיך פון מויל צו מויל אי־בערגעגעבן די בשורה: „דער הער דאָקטאָר קומט". און אין די טיר האט זיך דעמאָלט לאַנגזאַם געעפנט און אויף דער שוועל האט זיך באַוויזן דייטשלענדער

ז"ל,—האבן מיר שטענדיק גייעצן אין אים דעם, וועלכער קומט נישט ערשט יעצט פון מרחקים, נאר דעם אלטן תושב ביי אונדז: דער שמייכל אויף די ליפן קלאר און נאמין פון יעדער תלמידה, אירע פארהעלטנישן מצב אין לערנין און ארבייט, ער האט גירעט, גילערנט, גיטרייסט, גיגעבן צו פארשטיין, מסדר־גיוועזן, מיטגיברענגט נייע פלענער, נייע אידעען, נייע וועגן, ארויסגיהאלפן דעם גרויסן, ווי דעם קליינים.

„דער הער דאקטאר איז דא!"—און דעמלט זענען ארויסגיקראכן פון די פארבארגנסטע הארץ־ווינקלעך אלע זארגן: סיי קליינע, פערזענלעכע און סיי גרויסע, פרינציפיעלע, פאכמעניש, ארגאניזאציאנעלע, פראבלעמען און חששות. און ער אליין—שטענדיק דערזעלבער: דער גוטער, דער געבער, שמייכלדיק, איבערגילייגט, צוגיזאגט, ווארט גיהאלטן, גיהאלפן, ווידער גישמייכלט און — אויך גיגאנגען. אנומלט ווידער, ווען דאס טאג־טעגליכקייט האט אונדז שוין אויף אן־אמת גיהאט מיד־גימאכט — פלעג ער אויפגיין צו אונדז קומין מיט זיינע טרייסט־ברענגינדע וויזיטן: ער האט אלץ גיקאנט מתקן זיין און ארויסבעסערן.

אס־אזא הארמאניע האט פון אים ארויסגישטראלט: ס־איז גיווען דער אריגינעלער סוד פון זיין פערזענלעכקייט.

און מיטן דאזיקן אריגינאליטעט האט ער אדורכגיוואנדערט אלע אייראפעאישע לענדער, די לעהר־אנשטאלטן פון אלע ריכטונגען. זיין שטים האט ער גילאזט הערן אין די פארשידינסטע ארגאניזאציעס, א שטאם־גאסט איז ער גיווען אין די סאלאנען פון וועלט־פירענדע געלט־מאגנאטן. זער אפט האב איך אים באגלייט און שטענדיק איז ער דערזעלבער גיווען: אין גאנג אין דער האלטונג— דער אפגילאזינער יידישער גילערנטער, דער זעלבער שמייכל איבער די שווערסטע זאכן, טיף אריינגידרינגין אין זייערע נשמות, בעשיידן — און פארט זעלבסטשטענדיק, סובערן, אומדערשראקן, מיט ווארימקייט פארטיידיקט דעם אייגינים שטאנדפונקט. שטענדיק און אומיטום פלעג ער קומין וועגן זעלבן: סיי ווען איז גיקומין צו גילערנטע, סיי צו פאליטיקער, סיי צו גדולים אין דער פינאנץ־וועלט, סיי ווען ער האט אין א ליבעראלער גיזעלשאפט גיהאלטן א פארטראג וועגן דייטשער ליטעראטור—שטענדיק איז דאס אלץ פאר אים גיווען בלויז א גילעגנהייט צו עפיס, דאס מיטל צום ציל: אזוי־ארום האט ער זיך דערוואָרבן פרישע פריינט און פרישע הילף פאר די יידישע אידעאלן, פאר יידישע צוועקן, פאר יידישער דערציאונג פאר דער יידישער יוגנט, פאר די יידישע יתומים־הייזער א. א. וו.

לטובת די דאזיקע צוועקן איז ער כל ימיו גיווען נע־ונד, זייט יארן זיין היים נישט גיקאנט — און דערפאר אבער האט ער גיהאלטן רעדעס, אודיענצן און קאנפערענצן אפגיהאלטן מיט פאליטיקער, אמבאסאדארן און דעלעגאציעס, מעמאריאלן גישריבן, דיסקוסיעס גיפירט, בריוו דיקטירט — אין פרעמדע האטעל־צימערן, הונגעריק נאך א שווערן טאג ארבייט — טעלעפאנירט און דעפעשירט אין ווייטע לענדער.

דער מענטש, וואס פלעגט זיצן ביים שרייב־טיש אקייגן איבער צו דייטשלענדער ז"ל, דער מיט וועמען ער פלעגט רעדן וועגן הילף און שטיצע — וועלכער האט שוין זייט יארן קיין יודיש ווארט נישט גיהערט, וועלכער האט שוין גיהאט פאר זיך נאר אנדערע אידעאלן ווי די, פאר וועלכע ד"ר: ד. האט זיך איינגישטעלט, — אפילו דער דאזיקער פרעמדער מענטש האט מרגיש־גיווען אז די זאך, פאר וועלכע דער זעלטינער פעדאגאג און ארגאניזאטאר ארבייט אזוי שטארק בלב ונפש, איז פאדט גאר גרויס. די דאזיקע גיבילדיטע, אויסגיהאמערט־פעסטע פערזענלעכקייט איז גיווען די גוואר אנציע פארן גאנצן ווערק. ער איז אפילו, דער פרעמדער, וואס אן־אמת נישט גיווען דערין איבערציייגט — ווייל ער איז שוין בכלל צו ווייט אוועק — ער האט אבער ארויסגיפילט, אז דא רעט דער ריינער אמת, פאר וועלכן מ־מוז דרך־ארץ האבן.

טיילמאל האט דר. דייטשלענדער אפילו גימוזט קעמפן: ער איז אבער קיינמאל נישט גיווען פארביטערט, קיינמאל נישט אפגירעט, קיינמאל נישט דערצערנט. דערפאר האט אים אבער אפט וויי־גיטון, וואס די ארבייט פאר תורה איז אזוי שווער, האט אזוי פיל מניעות. און דעמלט פלעגט ער נאך אינטענסיווער, נאך בולטער, ארויסברענגען פון זיך די ליבע צו זיין עבודת הקודש און דער שטרקער כוח, וואס איז דורך דעם אנשטאנין צוזאמין מיטן הייטערקייט פון זיין גאט־גיבענטשטער נאטור, האבן אים צוגיהאלפן איבערצוקומין די שווערע מאמענטן פון רעזיגנאציע.

בעת ביי אייך אין פוילן, למשל פלעגן טויזנטער קליינע מיידלעך זיצן אין „בית יעקב", וואס ער האט גישאפן און לערנין, אין די „בנות"־ארגאניזאציעס, וואס ער האט אויסגיארביט, הערן רעפעראטן און לעקציעס וועגן יידישקייט — אין דער זעלבער צייט איז ער פאר די שולן און ארגאניזאציעס ארומגיפארן, גיקעמפט, גיהאט כל־המיני ענטוישונגען און סתם צרות פון וואגלער־לעבן. און ווען ער איז שפעטער פון אזא ווייטע נסיעה צוריקגיקומ'ן צו אייך קיין פוילן, קיין קראקע, אדער יארדאנאוו, סקאווינא, אדער ראבקע, צו ערגיץ אנדערשוואו, — שטענדיק איז ער גיווען דער זעלבער אומדערמידלעכער לערער, גוט, קלוג, אויפגיליייגט, הייטער, א שטייגער ער וואלט אינצווישן גאר נישט, גיהאט קיין שום עגמת־נפשן פון הונדערטער מענטשן, פון פארשידינע פארטייען און גרופן.

דאס־א האט איר אין פוילן זיכער גיזען, ווען ער איז נאר צו אייך גיקומין איר ווייסט אבער נישט, ווי גערן ער פלעגט פארן, פאר אייך — זיינע תלמידות אין פוילן. ער האט דערפון הנאה גיהאט און שטארק צופרידן גיווען. אלע שוועריקייטן זענען דעמלט פאר אים פארשוואונדן.

פיטן תנ"ך אין דער האנט איז ער צו אייך אין דער קלאס אריין באשמחהט, ווי צו א גרויסן יום־טוב. דא איז ער גיווען „ביי זיך אין דער היים", ס־איז גיווען זיין מלכות. דאס גידענקט איר, מסתמא, און איר ווייסט דאס אודאי קיינמאל, שוין קיינמאל נישט פארגעסן. דר. דייטשלענדער לערנט תנ"ך — און זיין נשמה איז דערביי ברייטער גיווארן. און אז די שעה איז פארביי, זענען נאך אלע גיבליבן זיצן, ווי פארצויבערט.

אין אלים, וואס ער האט גילערנט איז דער „אלף" און „תיו" באשטאנין פון אט־א־דעם הויפט־יסוד: דאס יידישע גיזעץ און די יידישע פליכטן זענען הארמאניש מיטן פארלאנג נאך עסטעטיק, שיינקייט, פרייהייט, עטיק — אוואלכן ס־לעכצט יעדע יונגע יידישע נשמה. אלץ, פאר וועלכן איר האט זיך פריער, פשוט, דערשראקן, וואס ס־איז אייך גיווען אומפארשטענדלעך און אפשטויסנדיק, אלץ, וואס ס־האט ביי אייך פריער אויסגיוויזן פאר „דו מוזט", איז אונטער זיין יידישן קינסטלער־קוק און יידישן קינסטלער ווארט פארוואנדלט גיווארן אין א זעלבסטפארשטענדלעכן וועג צו עטיק און שיינקייט.

און דערין איז גילעגן דער סוד פון זיין דערפאלג אלס יידישער לערער און דערציער.

*

און ער איז פון אונדז אוועקגינומין גיווארן — — —

ראש־השנה קומט אן און דר. דייטשלענדער איז מיין נישטא צווישן אונדז. מיר וועלן דעריבער אין די דאזיקע הייליקע טעג אין אונדזערע תפילות צום רבש"ע ברענגין צום אויסדרוק צוויי באזונדערע תפלות:

אהייסן דאנק על לשעבר צו הקב"ה, וואס מיר האבן גיהאט צווישן אונדז אט־א־דעם וואונדערבארן ייד און מענטש און א הייסע תפלה אויפן עתיד:

זאל דער אייבערשטער אונדז געבן דעם כוח און דעם זכות, מיר זאלן קענין ווייטער ארביטן און טעטיק זיין, לויט די אנווייזונגען און ריכט־ליניען, וואס דר. דייטשלענדער ז"ל האט אונדז אנגיוויזן און מיר זאלן זיך אזוי פירן, אז אז ווען ער וואלט צו אונדז ווידער אמאל גיקומין, זאל ער פון גרויס צופרידנקייט האבן ווייטער דעם אלטן ליבן שמייכל אויף די ליפן און — ידובבו שפתיו בקבר...

א הארציקן מזל־טוב ווינטשן מיר אונדזער חברה חנה פאמעראנץ צו איר חנאים מיט יוסף צימריינסקי (סאכאטשעוו).
לאדזש
גינענדל כאק, חנה יאקובאוויטש און הענדל הערמאן

די בעסטע גליק־וואונטשן און א כתיבה וחתימה טובה ווינטשן מיר אונדזער פירערן הינדע גרינבערג צום נייעם יאר.
לאדזש
דיין גרופע „מרים"

א הארציקן מזל־טוב ווינטשן מיר אונדזער גיוועזינער לערערן פרל. שליפשטיין און איר חתונה מיט ה' מ. מארק. כויט אייער צוקונפט אין גליק און צופרידנהייט אין אידישן לעבן.
קאלבוסאוו
לערערן ש. בלוסה, בנות אגודת ישראל

א ברכה־פולן מזל־טוב ווינשן מיר אונדזער אקטיווסטע בנות חברה ברכה קאזאל צו איר תנאים מיט ה' לארבערבוים (אלקעש).
שטשעקאטשין
לערערן ג. ווייסבלום, בנות אגודת ישראל

גיקליבינע פערל

גיזאמלט פון
א. שנור
(נאכדרוק פארבאטן)

תורה־ווערטער, גידאנקין און אפאריזמין פון יידישע גרויסע מענטשן.

ימים־נוראים

א'

ס־האט א מלך גישיקט זיינע קינדער ווייט פון אים, האבן זיי פארבלאנדזשעט. האבן זיי גישריבן צום מלך און האבן נישט גיהערט קיין ענטפער.

קלערן זיי אריין: אפשר האבן מיר פארגעסן די שפראך פון מלך, לאמיר שרייען צו־אים מיט א בלויזן קול, אן ווערטער.

דאס איז דער ענין פון שופר.
(ליקוטי אמרים)

ב'

שופר — זענין די איניציאלן פון שחוק פינו ולשונינו רנה — דאס איז א רמז אויפן שופר הגדול של משיח.
(רבי אברהם המלאך)

ג'

דעם טעם פון עסן האניק אין ראש־השנה, ווייל דבש זענען די ראשי־תיבות פון: ראי באזשע ששענשטע.
(דער קאזשעניצער מגיד)

ד'

אשרי העם יודעי תרועה

ס־דארף דאך שטיין מאזין תרועה, די, וועלכע פארנעמין תרועה.

ניין! מע דארף אויך וויסן, מע דארף אויך פארשטיין צו וואס ס־איז דאס בלאזן.
(המדרש והמעשה)

ה'

זכרנו לחיים—למענך אלקים חיים

דאס לעבן, וואס השי"ת וועט שענקין, זאל זיין נאר פאר אים, פאר זיינעטוועגן.
(שפת אמת)

ו'

כשופר הרם קולך

א מענטש דארף אייביק וויסן, אז די כוחות זענין נישט זיינע, אפילו די דיבורים וואס ער רעט פאר השי"ת אין תפילה, זענין אויך נישט זיינע. הייב אויף דיין קול ווי א שופר, וואס האט לגמרי נישט קיין קול, נאר ערשט ווען מע בלאזט דערין.
(רבי ר' בער)

ז'

אין ראש־השנה איז באשאפן גיווארן די וועלט.

די וועלט איז באשאפן גיווארן מיט א ה', וואו ס־איז פאראן אונטן א גלייכער אפינער וועג, פאר צדיקים. אבער אויך אויבן, א קליינטשיק פענסטערל פאר בעלי תשובה.
(דער אלעקסאנדער רבי)

ח'

אויב ראש־השנה גיפאלט אין שבת איז עס א גוטער סימן, דערפאר, ווייל דעמלט אין שבת טאר מין נישט שרייבן נאר צום לעבן, ווי פקוח נפש דוחה שבת, אבער אויף פארקערט חלילה, איז קיין שום היתר נישטא.
(רבי ר' משה לייב)

ט'

סור מרע — קער אפ פון שלעכטן יעשה און פארוואנדל דאס שלעכטע טוט אלץ גוט.
(כתב סופר)

י'

דער שופר איז גיבויגן, ווייל א כוכיח טאר נישט זיין קיין בעל־גאווה.
(עוללות אפרים)

י"א

דעם טעם וואס מע זאגט „מן המיצר", ביי תקיעת שופר, דערפאר, ווייל דער שופר איז ביים מויל שמאל און העכער ברייט, בעטן מיר מן המיצר — פון די ענגשאפט קראתי י'. ענני במרחב — ענטפער אונדז ברייט.
(רבי אהרן מקארלין)

י"ב

דער בארדיטשעווער זצ"ל האט א מאל גיטראפן א רשע, האט ער אים אנגיכאפט ביי די קלאפיס און אים גיזאגט: טו תשובה וועסטו האבן מער מצוות פון מיר, ווייל א בעל תשובה, ווערן אים די עבירות—מצוות.

י"ג

טו תשובה יונגערהייט, ווייל ס־איז א שווערע עבודה, וואס אלטערהייט וועסטו עס נישט קענין דערטראגן. מע וועט דיר דארפן ערשט צוהעלפן.
(רבי ישראל סאלאנטער)

י"ד

ווען דער חוזה פון לובלין איז גישטאנין ראש־השנה ביי תשליך מיט א סך צובראכנקייט און — ווי דער מנהיג איז — אויסגישאקלט פון די טאשן די עבירות, שטייט זיין תלמיד, דער ראפשיצער זצ"ל און הייבט אויף די ארויסגיפאלינע קרישקעלעך.

הא, נפתלי — פרעגט אים דער חוזה — וואס הייבסטו עפיס אויף

יא, יא רבי — האט ער גיענטפערט — כ־הייס אויף דעם רבינס עבירות, זיי זענין פיל שענער, ווי מיינע מצוות.

ט"ו

באין מליץ יושר —

אויב וועסט אויף אונדז נישט גיפונין קיין שום זכות. תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט — משפט אונדז לויטן דין ישראל וואס זאגט אז: טלו חייב—זכאי
(רבי יהושעלע קוטנער)

ט"ז

למשפטיך.

למשפטיך עמדו היום, כי הכל עבדיך.

למשפטיך — דיך צו משפטן עמדו היום שטייען מיר היינט. כי הכל דען אלע צרות און יסורים אויף אונדז איז נאר דערפאר עבדיך, ווייל מיר זענין דיינע קנעכט, ווייל מיר זענין יידן.
(אוהב ישראל)

י"ז

וכתבנו בספר החיים למענך

מיר זענין דיר גרויסע בעלי־חובות, אויב וועסט אונדז פארמשפטן צום טויט, וועסטו דיכער שוין גאר נישט באקומין דען א טויטער איז דאך פטור פון אלים. פיר־זשע דיך ווי א סוחר, וואס ווען ער זעט אז דער קונה שטייט שלעכט, שטעלט ער אוועק דעם חוב און גיט אים קרעדיט, אזוי ארום נעמט ער זיך אפ דעם חוב. כתבנו בספר החיים, שרייב אונדז איין צום לעבן, למענך צוליב דיר, צוליב דיין חוב, אויב מע וועט לעבן, וועט מען לערנין, דאוונין און דער חוב וועט זיך אפצאלן.
(רבי יחזקאל מקוזמיר)

אליעזר שינדלער

זכור ברית אברהם

גידענק דיין פארבונד מיט אברהם.
גידענק יצחקס עקדה!
פיר אהיים די פארטריבינע
פון יעקבס גיצעלטן;
העלף דיין עדה
וועגן דיין נאמין,
באשעפער פון אלע וועלטן...

שטארקער גואל,
ב פריי אונדז פון גלות!
אונדזערע פרומע,
זענין אונטערגיגאנגין, —
ווער־זשע זאל פאר אונדז בעטן?..
אונדזערע כוחות
האט דער שונא צוטרעטן
שוואך און צובראכן
זענין מיר גיבליבן...
שיק א הילף דעם פאלק
וואס דו האסט אויסגיקליבן...

די הייליקע שטאט,
די ערטער ארום איר,
אוועק איז זייער גלאנץ און ציר...
די טייערע כלים,
בנינים און ווערק,
גירויבט און צושטערט,
פארזינקין אין דער ערד...
נאר דיין תורה—גאט!
איז אונדז גיבליבן...

— — — — — — —

ריכט אויף די גיפאנגינע,
יעקבס גיצעלטן,
האר פון אלע וועלטן!..
אונדזערע תפילות,
אונדזערע צער־גיזאנגין,
זאלן דערגרייכן דעם שטול
פון דיין געטלעכן כבוד.
זיי ממלא אונדזערע פאַ־לאנגין!
אונדזער תפילה, אונדזער שיר
זאל קומין אייניציקער פאר דיר!

מיט גאטס אייביקער הילף
וועט ישראל גיהאלפן ווערן.
העלף זיי יחיד שוין אצינד.
באשעפער אין די הויכע ספערן,
פאטער פון רחמים,
זיי אונדז מוחל אונדזערע זינד!

באהאלט אונדז אין שאטן
פון דיין גרויסער מאכט.
אונטער די פליגל
פון דיין שכינה־פראכט...
אונדזערע הערצער,
זאלסטו פרואוון מיט חסד
במידת־הרחמים
זאל זיין די בחינה...
פארנעם אונדזער תפילה
שטארק באשעפער דיין יצירה
מיט תפארת און גבורה...

„סלחתי" לאז אונדז הערן!
פון דיינע פארבארגינע ספערן.
און אז מיר רופן צו דיר
אין דחקות און נויט...
ענטפער אונדז מיט גירעכטיקייט
זאל דיין הילף זיין שטענדיק גרייט,
און דורך דיינע וואונדער־מעשים
זאל דיין פאלק גיהאלפן ווערן...

דאָס אחריות פונים מענטש פאַר זיינע מעשים

לויטן ספר „מנורת המאור"

פון א. מ. ראַגאָווי

ד

באַשטימטע שטראָף אויף עבירות, לויט ווי די חז"ל האָבן גיהאַט בקבלה.

ס'זענען דאָ גיוויסע שטראָף אויף גיוויסע עבירות. וואָס די חכמים האָבן דאָס גיוואוסט בקבלה, נישט ברענגנדיק קיין שום רמז פון קיין פסוק.

אַזוי ווערט גילערנט אין אבות (פרק ה' ה-ט): זיבן מינים אומגליקן קומען אויף דער וועלט אויף זיבנערליי עבירות: — ווען טייל געבן יא מעשר און טייל געבן נישט קיין מעשר — קומט אַ הונגער פון אומגירעכטיגקייט: טייל הונגערן און טייל זענען זאַט; אויב עס איז באַשלאָסן גיוואָרן נישט צו מעשרן — קומט אַ הונגער פון אומרוען און אומגירעכטיגקייט; אויב עס איז באַשלאָסן גיוואָרן נישט צו נעמען קיין חלה — קומט אַ פאַרניכטנדיקער הונגער; אַ מגפה קומט אויף דער וועלט אויף מיתות, וואָס מען איז מחויב לויט דער תורה, וועלכע זענען אָבער נישט איבערגיגעבן גיוואָרן פאַרן בית־דין, ווי אויך פאַר האַנדלען מיט פירות אין שמיטה; אַ שווערד קומט אויף דער וועלט צוליב די פיין פון אויפהאַלטן אַן־אורטייל, צוליב דער פאַרקריפּלונג פון אורטייל און צוליב די וואָס מאַכן אין דער תורה אַן־אויספיר שלא על פי הלכה; אַ בייזע חיה קומט אויף דער וועלט צוליב אומנייטיקע שבועות (שבועות שוא) און צוליב חילול השם; גלות קומט אויף דער וועלט צוליב עבודה־זרה, צוליב אויסגילאָסנקייט און צוליב בלוט־פאַרגיסונג, ווי אויך צוליב באַאַרבעטן דאָס פעלד אין שמיטה.

אין דער גמרא שבת (ל"ב) ווערן אויסגירעכנט אַ גאַנצע רייע שטראָפן פאַר עבירות, צ.ב. אַנד.: מענטשן קומען אום פאַר אָנרופן אַ בית־הכנסת — „פאָלק־הויז" און אַן־אָרון־קודש — קאַסט.

אין דער גמרא סוכה (כ"ט) ווערן אויסגירעכנט באַשטימטע שטראָף: פאַר נישט ווי גיהעריק מספּיד זיין אַ נפטר גיוואָרינים „גרויסן מענטש". אַ רב, אויב אַ שמאַדס טאָלערירט אויסגילאַסנקייט, אויב דאָס בלוט פון צוויי ברידער איז צוזאַמען פאַרגאָסן גיוואָרן, אויב ס'מאַכט ווער נאָך פאַלשע בריוו און תפסלין, אויב ס'זאָגט ווער פאַלש עדות, אויב ס־האַקט ווער אינטער פרוכטבאַרע ביימער.

מענטשן מוזן זיך פּלאָגן אין די גיריכטן צוליב זייערע נחלאות: פאַר אויסהאַלטן ביי זיך גיצאָלטע וועקסלען, (כדי זיי צו קענען נאָכמאָל איינקאַסירן), פאַר אַהערקבאָרגן אויף פּראָצענט. פאַר צוזאָגן צדקה אויף גיזעלשאַפטלעכע צוועקן און נישט באַצאָלן.

פון די נחלאות פון מענטשן ווערט אַ תּל: פאַר אויפהאַלטן דעם אַרבעט־לוין, פאַר אַראָפּהאַרפן פון זיך אַן־עול און אָנהענגען אים אַ צווייטן, און גרויסבאַכעריי און גרינגער פאַר אַלץ.

בכלל זעען מיר, אַז רשעים ווערן באַשטראָפט צוליב זייער רשעות, דערנען צדיקים באַקומען זייער באַלוינונג. אַזוי זאָגט רבי יוחנן (יומא ט': ס'שטייט (משלי י'): „יראת השם פאַרלענגערט די טעג און די יאָרן פון רשעים ווערן גיקירצט". „יראת השם פאַרלענגערט די טעג" — דאָס מיינט מען דעם ערשטן בית־המקדש, וואָס האָט עקזיסטירט פיר הונדערט און צען יאָר און סך־הכל האָבן דאָרט נישט משמש גיווען מער ווי אַכצן כהנים גדולים: „און די יאָרן פון רשעים ווערן גיקירצט" — דאָס מיינט מען דעם צווייטן בית־המקדש, וואָס האָט עקזיסטירט פיר הונדערט און צוואַנציק יאָר, האָבן דאָרט משמש גיווען מער ווי דריי הונדערט כהנים. ווען מע רעכנט אַראָפּ די פערציק יאָר, וואָס שמעון הצדיק האָט משמש גיווען, די אַכציק יאָר פון יוחנן כהן גדול, די צען יאָר פון ישמעאל בן פאַבי און — ווי טייל זאָגן — די עליף יאָר פון אלעזר בן חרסום, קומט אויס, אַז די איבעריקע כהנים האָבן קיין יאָר נישט אויסגילעבט. דאָס איז דערפאַר, ווייל זיי האָבן גיקויפט די כהונה גדולה פאַר געלט. למשל, מרתא, די טאָכטער פון ביתוס, האָט — ווי רב אסי דערציילט — גיגעבן צו ינאי המלך אַ הין רב. ביז מ־האָט איר מאַן יהושע בן גמלא גימאַכט פאַר אַ כהן גדול.

דערפון איז סאַקע צו זעען, אַז די רשעים ווערן באַשטראָפט פאַר זייער רשעות און די יראי־השם האָבן לאַנגע יאָרן.

ה

די שטראָף דורכן בית־דין

ס'זענען דאָ עבירות, אויף וועלכע דאָס בית־דין אין ארץ ישראל האָט אויסגיפירט שטראָף, ווי: טויט־שטראָף, מלקות (39 שמיץ), לויט ווי עס איז פעסטגישטעלט פאַר יעדע עבירה באַזונדער. דאָס בית־דין האָט, אין דער צייט פון בית המקדש, אויך גיהאַט רשות צו באַשטראָפן לויט דער פאָדערונג פון דער צייט, אויב זיי האָבן אין דעם איינגיזעען אַ צייט־נויטווענדיקייט. אַזוי ווערט דערציילט (סנהדרין מ"ו, יבמות צ'), אַז רבי אלעזר בן יעקב האָט גיזאָגט: איך האָב גיהערט, אַז בזמן הבית האָט דאָס בית־דין באַשטראָפט מיט אַזעלכע שטראָף, וואָס על פי התורה איז דאָס זיי נישט גיקומען; דערמיט אָבער האָט דאָס בית־דין נישט עובר גיווען אויפן דין פון דער תורה, נאָר זיי האָבן גימאַכט אַ צוים צו דער תורה. אין די צייטן פון אנטיוכוס איז גיווען אַ מעשה, אַז איינער האָט גיריטן אויף אַ פערד אום שבת. האָט מען אים גיבראַכט צום בית־דין און דאָס בית־דין האָט אים גילאָזט פאַרשטיינען, נישט ווייל פאַר אַט דער עבירה קומט אַזאַ האַרבע שטראָף, נאָר עס איז גיווען אַ נויטווענדיקייט פון דער צייט צו ראַטירן דעם כלל פון דער דעמאָראַליזאַציע, וואָס האָט גידראָט צוליב דער גזירה פון אַנטיוכוס, אַז יידן זאָלן איבערוואַרפן זייער אמונה אויך איז פאַרלאָפן אַ געשיכטע: אַז איינער האָט עפנטלעך נישט אָפּגיהיטן די גדרים פון צניעות לגבי זיין אייגן ווייב, האָט אים דאָס בית־דין גיגעבן מלקות, נישט ווייל דאָס איז אים גיקומען, נאָר ווייל עס איז גיווען אַ נויטווענדיקייט פון דער צייט.

אין דער צייט פון בית המקדש האָט דאָס בית־דין גיהאַט רשות צו באַשטראָפן לויט איינזעען מיט פאַרשיידענע שטראָפן, קערפּערלעכע, סיי געלט־לעכע.

עס זענען אויך גיווען פאַלן, ווען דאָס בית־דין איז איבערצייגט גיווען אין יענעמס שולד, עס זענען אָבער נישט גיווען קיין גינוגנדיקע באַווייזן, וואָס זאָלן באַרעכטיקן, אַז ס'זאָל בידים איבער יענעם אויסגיפירט ווערן די פאַרדינטע טויט־שטראָף — האָט מען אים פאַרשפאַרט אין תפיסה און אַזוי גישפּייזט, אַז ער האָט נישט גיקענט לאַנג אויסהאַלטן.

דאָס אַלץ איז גיטאָן גיוואָרן לויטן איינזעען פון בית־דין אין דעם גיגעבינים מאָמענט, אַנגעמינדיק טיילמאָל שאַרפע מיטלען, כדי אַזוי אַרום אָפּצוהיטן די עפנטלעכע און מאָראַלישע אָרדענונג.

ו

די שטראָף דורך קנאים

ס'זענען דאָ גיוויסע עוולות, וואָס בזמן־הבית אין ארץ ישראל האָט מען נישט גידאַרפט אָנקומען צו אַ בית־דין. נאָר יעדער וואָס ס־האָט אין אים גיברענט אַ ג—טלעכער אייפער האָט גימעגט אויפן אָרט נקמה נעמען, פּונקט

צום נייען שול־זמן
אַ ברייטע פּראָפּאַגאַנדע פאַרן בית־יעקב־גידאַנק!
דאָס קענט איר אַמבעסטן דערגרייכן דורכן אויסקלעבן אין אַלע בתי־תפלות אונדזער גרויסן פּראָפּאַגאַנדע פּלאַקאַט:
„פאַרשרייבט אייערע קינדער אין בית־יעקב־שול"
10 שטיק קאָסטן 4 גילדן מיט 50 גראָשן.
ווייניקער ווי 10 שטיק איז נישט גילט פּריער.
ווערט נישט גישיקט. אויף נאָכ־
נאָמע נייט צו 2 גילדן צו א שיקונג.
געלט שיקן P.K.O. 67.795

אַזוי ווי ס־האָט גיטאָן פּנחס מיט דעם נשיא פון שבט שמעון — זמרי בן סלוא. אַזוי לערנט אונדז די גמרא (סנהדרין פ"א): דער וואָס גנביט אַ כלי־שרת פון בית המקדש, דער וואָס לעסטערט כביכול אין נאָמען פון אַן־עבודה־זרה, אָדער ווען איינער האָט באַציאונגען מיט אַן־אַרמית — מעגן קנאים זיך מיט אים אָפּ־רעכנען. אויב אַ כהן האָט גיטאָן די עבודה מיט טומאה, ברענגען אים די כהנים ערשט נישט צום בית־דין, נאָר די יונגע כהנים גיבן אים אַ נעם אַרויס פון דער עזרה און צוהאַקן אים מיט דרענגער דעם קאָפּ.

רב חסדא זאָגט: הגם דער קנאי האָט אין אַזעלכע פאַלן רשות אַליין זיך אָפּצו־רעכנען מיט דעם בעל־עבירה, פון דעסט וועגן אויב ער קומט זיך פרעגן, קלערט מען אים דאָס נישט אויף. נאָך מער: ווען פּנחס וואָלט גיהרגיט זמרין נישט בעתן טון די עבירה, וואָלט פּנחסן גיקומען דערפאַר טויט־שטראָף, דאַגעגן אָבער ווען זמרי וואָלט זיך מקדים גיווען און גיהרגיט פּנחסן, וואָלט אים דער־פאַר גאָרנישט גיקומען, ווייל זמרי וואָלט דאָך דעמאָלט גיהרגיט זיין רודף.

ז

די שטראָף פאַר טאָלערירן פרעמדע עוולות

ס'זענען פאַראַן מענטשן, וואָס ווערן באַשטראָפט צוליב די זינד פון אַנדערע. אַזוי לערנט די גמרא (סנהדרין כ'): רב יהודה זאָגט פאַר רבס וועגן: פאַר וואָס איז אבנר באַשטראָפט גיוואָרן? ווייל ער האָט באַדאַרפט צו פאַרווערן שאולן אין זיין פּלאַן אויסצוהרגינין נוב, די כהנים־שטאָט, און ער האָט נישט פאַרווערט.

אין דער גמרא שבת (נ"ד) ווערט גילערנט: ווער ס־קען אָפּהיטן זיין הויז־גי־זונט פון שלעכטס און היט נישט אָפּ, ווערט ער באַשטראָפט פאַר דעם שלעכ־טן פון זיין הויז־גיזונט; ווער עס קען אָפּהיטן פון שלעכטס אַ גאַנצע שטאָט און פאַרהיט נישט – ווערט ער באַשטראָפט פאַר דעם שלעכטן פון דער גאַנ־צער שטאָט און ווער ס־קען פאַרהיטן פון שלעכטס די גאַנצע וועלט און פאַר־היט נישט — ווערט ער באַשטראָפט פאַר דעם שלעכטן פון דער גאַנצער וועלט. האָט רב פּפּא גיזאָגט: אַז די הויף־מענטשן פון ריש גלותא, וועלכע האָבן אַ שטאַרקע מאַכט, וועלן באַשטראָפט ווערן פאַר דער גאַנצער וועלט.

רבי חנינא האָט גיזאָגט (דאָרט נ"ה): פאַרוואָס שטייט (ישעי' ג'): „ג—ט וועט קומען צום משפט מיט די זקנים פון זיין פאָלק (די סנהדרין) און מיט זיינע הערן" — אויב די הערן האָבן גיזינדיקט, וואָס זענען די זקנים שולדיק? נאָר דאָס איז דערפאַר, ווייל די זקנים האָבן נישט גישטערט די הערן.

רב יהודה איז גיזעסן ביי שמואלן איז גיקומען אַ פרוי און גישריגן פאַר אים מכח אַן־עוולה, וואָס איז איר אָפּגיטון גיוואָרן, האָט שמואל נישט גילייגט דעי־רויף קיין אַכט. האָט רב יהודה אים גיפרעגט: האַלט איר דען נישט פון דעם, וואָס ס־שטייט (משלי כ"א): „דער וואָס פאַרשטאָפּט זיין אויער פון דעם גישריי פון אָרימאַן, וועט ער אויך בעטן און נישט ווערן גיענטפערט"? האָט שמואל אים אַזוי גיענטפערט: קאָפּ־מענטש! דיין רבין (ס־הייסט: שמואלן) מיט קאַלט־וואַסער (אַ משל אויף אומבאַשטראָפטקייט), אָבער דיין רבי'ס רבין מיט הייס־וואַסער — מר עוקבא איז דאָך אַב־בית־דין און אויף אים ליגט די פליכט און ממילא אויך די שטראָף, ווייל אַזוי שטייט (ירמי' כ"א): „הויז־גיזונט פון דוד! אַזוי האָט ג—ט גיזאָגט: טראָגט אַרויס באַגינען (שנעל) דעם אורטייל און זייט מציל דעם באַגזלטן פון זיין רויבער" — די פליכט ליגט בכן אויף דעם „הויז־גיזונט פון דוד", ס־הייסט אויף דעם. וואָס האָט די אויפגאַבע צו משפטן.

רבי זירא האָט אַמאָל גיזאָגט צו רבי סימון! שטראָפט די לייט פון ריש גלותא פאַר זייער נישט אָפּהיטן די פליכט צו די באַעוולטע. האָט רבי סימון גיענט־פערט: זיי וועלן מיך נישט הערן. האָט רבי זירא גיזאָגט: כאָטש זיי וועלן דיך נישט הערן ביסטו מחויב זיי צו שטראָפן, ווייל אַזוי האָט גיזאָגט רב אחא בר חנינא: קיינמאָל איז פון ג—ט — גילויבט איז ער! — נישט אַרויס אַ גוטער צוזאָג, וועלכער זאָל פאַרוואַנדלט ווערן צוריק צום שלעכטן, חוץ אין פאַל ווען עמיץ פאַרדינט זיך אַן־עונש פאַר נישט שטראָפן יענים, וואָרן אַזוי שטייט (יחזקאל ט'): און ג—ט האָט גיזאָגט צו אים (צום מלאך גבריאל): גיי אַדורך די שטאָט ירושלים און צייכן אויף אַ „תיו" אויף די שטערנס פון די מענטשן, וועלכע זיפצן און שרייען אויף די מיאוסקייטן, וואָס ווערן אָפּגיטון אין איר"; אַזוי האָט ג—ט גיזאָגט צום מלאך גבריאל: גיי און שרייב אויף אויפן שטערן פון די צדיקים אַ „תיו" פון טינט, כדי די מלאכי חבלה זאָלן אויף זיי קיין שליטה נישט האָבן און אויפן שטערן פון די רשעים אַ „תיו" פון בלוט, כדי די מלאכי חבלה זאָלן יאָ אויף זיי אַ שליטה האָבן. האָט דער מדת הדין גיזאָגט פאַר הקדוש ברוך הוא: באַשעפער פון דער וועלט, מיט וואָס זענען די אַנדערש פון יענע? האָט דער באַשעפער גיענטפערט: די זענען אמתדיקע צדיקים און יי — אמתדיקע רשעים. האָט דער מדת־הדין גיזאָגט: האָבן זיי גידאַרפט צו רעאַגירן און זיי האָבן נישט רעאַגירט! האָט דער באַשעפער גיזאָגט: פאַר מיר איז באַוואוסט, אַז ווען זיי רעאַגירן וואָלט מען זיי סיי־ווי נישט גיהערט, האָט דער מדת הדין גיזאָגט פאַר הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! אויב פאַר דיר איז עס באַוואוסט, איז עס דען פאַר זיי אויך גיווען באַוואוסט? דעריבער שטייט דאָרט צוערשט: „דעם זקן און דעם בחור און דעם מיידל און דאָס קינד און די ווייבער זאָלט איר פאַרניכטן, און צו יעדן מענטש מיט דעם „תיו"־צייכן זאָלט איר נישט צוגיין, און באַלד דערנאָך אָבער שטייט: „פון מיינע הייליקע זאָלט איר אָנהייבן (די פאַרניכטונג) און זיי האָבן טאַקי אָנגיהויבן ביי די זקנים וואָס ביים בית המקדש".

ווייטער האָט מען דאָרט אַזוי גילערנט: די קו פון רבי אלעזר בן עזריה איז שבת אַרויסגיגאַנגען מיט אַ לייטש פאַר די הערנער צו־ווידער די חכמים. פרעגט די גמרא: האָט דען רבי אלעזר בן עזריה גיהאַט נאָר איין קו? רב האָט דאָך גיזאָגט, אַז צוועליף טויזנט קעלבער האָט רבי אלעזר בן עזריה גיגעבן יערלעך מעשר? זאָגט דערויף די גמרא, אַז די קו, וואָס איז אַרויס שבת מיט אַ לייטש איז נישט גיווען רבי אלעזרס נאָר זיין שכנס, נאָר ווייל ער האָט נישט דאָס פאַרווערט איז אָט די קו גירופן גיוואָרן אויף זיין נאָמען.

רבי אַבא ב"ר כהנא האָט אַזוי גידרשנט (עבודה זרה ד'): ס־שטייט (בראשית י"ח) אַז אברהם האָט גיזאָגט צום רבונו של עולם „חלילה, אַז דו זאָלסט טייטן דעם צדיק מיטן רשע". מיר זעען דאָך אָבער ווי ס־שטייט (יחזקאל כ"א): „און איך וועל פאַרשניידן פון דיר דעם צדיק און דעם רשע"? איז דער ענטפער דאָס מיינט מען נאָר אַ נישט־ריכטיקן צדיק, אָבער אַ ריכטיקן צדיק נישט, איז אָבער ווייטער די פראַגע: דאָרט שטייט דאָך „און פון מיינע הייליקע זאָלט איר אָנהייבן (די פאַרניכטונג)" האָט רבי יוסף דערויף גילערנט, אַז דאָס מיינט מען די מענטשן, וואָס האָבן מקיים גיווען די גאַנצע תורה פון אַלף ביז תיו? קומט אָבער דערויף דער ענטפער, אַז ווייל זיי האָבן גיקענט פאַרווערן און האָבן עס נישט פאַרווערט, הייסן זיי שוין נישט קיין ריכטיקע צדיקים.

אין דער גמרא (ערכין י"ז) האָבן די רבנן אַזוי גילערנט: ס־שטייט (ויקרא י"ט) „זאָלסט נישט פיינט האָבן דיין ברודער אין דיין האַרץ". וואָלט מען אפשר גי־מיינט, אַז מע טאָר אים נישט שטראָפן מיט קיין קלעפּ און אַנדערע שטראָף, שטייט דעריבער „אין דיין האַרץ", וואָס דער מיין דערפון איז, אַז נאָר אין האַרץ טאָרסטו אים נישט פיינט האָבן, דו מוזט אָבער אָנווענדן די שאַרפסטע מיטלען, אַז ער זאָל נישט טון דאָס שלעכטס. אויב מע זעט ביי עמיצן אַ מיאוסע זאַך, דאַרף מען אים שטראָפן. אויב ער מאַכט זיך אפילו נישט דער־פון, דאַרף מען אים כסדר ווייטער שטראָפן און אפילו ווען ער ווערט דורך די שטראָף־רייד פאַרשעמט איז אויך קיין זינד נישט.

רבי טרפון האָט אַמאָל גיזאָגט: ס־גלייבט זיך מיר נישט, אַז אין היינטיקן דור זאָל זיין ווער, וואָס זאָל קענען ווירקזאַם שטראָפן, ווייל ווען איינער זאָגט דעם צווייטן „נעם אַרויס אַ שפענדל פון דיינע אויגן", קען יענער אים זאָגן „נעם אַרויס אַ בעליק פון דיינע אויגן". רבי אלעזר בן עזריה האָט גיזאָגט: ס־גלייבט זיך מיר נישט, אַז ס'זאָל אין היינטיקן דור ווער וויסן ווי אַזוי צו שטראָפן. רבי עקיבא האָט גיזאָגט: ס־גלייבט זיך מיר נישט, אַז ס־זאָל עמיץ אין היינטיקן דור וועלן אָננעמען די שטראָף־רייד.

רבי יוחנן בן נורי האָט אַזוי גיזאָגט: איך נעם מיר הימל און ערד פאַר עדות, אַז פיל מאָל האָט עקיבא בן יוסף גיליטן דורך מיר, ווייל אויב איך האָב ביי אים גיזעען עפּיס נישט גלייכיס, האָב איך אים פאַרקלאָגט פאַר רבי גמליאלן און דווקא דערפאַר האָט ער מיך נאָך מער ליב באַקומען און דערמיט באַשטע־טיקט זיך דאָס וואָס שטייט (משלי ט'): „שטראָף דעם חכם וועט ער דיך ליב האָבן".

אויף יעדן תלמיד חכם ליגט אַ פליכט צו שטראָפן זיינע שטאָט־לייט און ער טאָר זיך דערפון נישט צוריקציען צוליב דער מורא, אַז מ־וועט אים פיינט האָבן, ווייל ס־איז בעסער די שנאה מיט די שטראָף־רייד ווי די ליבשאַפט אָן שטראָף־רייד. אַזוי לערנט אביי (כתובות ק"ח): דער תלמיד־חכם, וועמען די שטאָט־לייט האָבן ליב, איז עס נישט צוליב זיין גרויסער פערזענלעכקייט, נאָר ווייל ער שטראָפט זיי נישט איבער זייער אויפפירונג לגבי דעם הימל.

דעריבער דאַרף דער ירא־שמים זיך נישט אָפּהאַלטן פון צושטראָפן זיינע שטאָט־לייט מחמת מורא, אַז מ־וועט אים פיינט האָבן, ווייל ס־איז פיל בעסער צו זיין דער ליבלינג פון ג—ט, ווי צו זיין דער ליבלינג פון די רשעים, אדרבא דעם ריכטיקן שונא פון ג—ט דאַרף מען פיינט האָבן, ווי דוד המלך האָט גי־זאָגט (תהלים קל"ט) „דיינע פיינט, ג—ט, האָב איך פיינט".

גדלי׳ בובליק

די עבודה־זרה פון אונדזער צייט

אונדזערע ספרים דערציילן ווי אַזוי דער ערשטער ייד, אונדזער פאָטער אברהם, איז איינמאָל אַריינגעקומען און צובראָכן אַלע געצן ביי זיין טאַטן תרח אין הויז, אום עס זאָל נעמען אַ סוף פון דער געצנדינסט וועלכע איז נאַריש און שענדלעך.

ס׳האָבן דאָך געוויס אַנדערע געמיינט. אַז נאָכדעם ווי אברהם אבינו האָט צובראָכן די געצן פון תרח האָט דערמיט אויסגעבראָכן דעם גאַנצן ענין פון געצנדינסט, בפרט, אַז ער האָט זיך נישט באַגנוגנט מיטן צוברעכן אַליין. נאָר ער האָט דערקלערט די אמונה אין איין לעבעדיקן ג—ט. ווער וועט זיך נאָך אָפּגעבן מיט געצן?

אָבער די זאַך איז נישט געווען אַזוי. אָנשטאָט די צובראָכענע געצן האָט מען געמאַכט נייע, תרח אַליין האָט געוויס פאַבריצירט פיל נייע געצן פאַר זיך און פאַר אַנדערע. צו שאַפן געצן איז אַ זאַך וואָס איז איינגעוואָרצלט אין דער מענטשלעכער נאַטור.

די צייט פון הילצערנע, גאָלדענע און זילבערנע געצן זענען שוין אפשר אַוועק (כאָטש אויך נישט אין גאַנצן) אָבער דערפאַר האָט זיך יעדער צייט איר אָפּגאָט, איר עבודה זרה צו וועלכער ס׳איז איבערגעגעבן מיטן לייב און לעבן, צו וועלכער מע דינט מיט אַלע חושים און מיט אַלע באַגייסטערונגען. און וועלכן מע גלייבט. אַז ער וועט אַרויסהעלפן פון אַלע גייסטיקע נויטן.

און וויפל איר זאָלט נישט אַרגומענטירן קעגן דער אָדער יענער געצנדינסט־וויפל איר זאָלט נישט מאַכן צו באַווייזן, אַז דאָס העלפט נישט און עס קען נישט העלפן, קענט איר דערמיט וויניק דערגרייכן. ווען עס ווערט אַ מאָדע צו דינען צו אַ מאָדערנעם געץ, ווען עס גייט אַריבער אַ כוואַליע פון פאַרגעטערן עפּעס אַ נייע זאַך, איז עס שווער אָנצוקעמפן. מע דאַרף האָבן אַ סך אברהמס צו צוברעכן און דאַן וועט מען דערפון אויך נישט קענען פטור ווערן. ווייל די מענטשן וועלן שטענדיק שאַפן נייע אויף דעם פלאַץ פון די אַלטע וואָס זענען צוברעכן געוואָרן. און אמת האָבן מיר נאָך אונדזער געצנדינערישע נשמה נישט געקענט פאַרטיליקן פון אינעווייניק.

דערפאַר האָט יעדער קולטור־עפּאָכע, יעדע ציוויליזאַציע איר געץ. דער געץ פון דער היינטיקער קולטור הייסט: ספּאָרט.

• • •

איך וויל פריער מקדים זיין אַ שטיקל הקדמה אין ענין וועלבסשוץ, אַזוי, אַז די לעזער זאָלן מיך נישט לינטשן גייסטיק נאָך איידער זיי וועלן אויסהערן מיינע אַרגומענטן. איך ווייס די געפאַר וואָס עס שטייט פאַר יעדן, וואָס וואַגט אַנטקעגן אַן־אָפּגאָט, וועלכער איז פּאָפּולער. און אויב עס שטייט נישט פאַר אים אַ געוויסער אַ קאַלך־אויוון ווי דער, אין וועלכן ס׳האָט אַריינגעוואָרפן אברהמען זיין אַנטי־געצן קאַמפּיין, זענען אָבער פאַר אים גרייט אַנדערע שטראָפן. איך וויל זיך דעריבער שטיל צו מאַכן דעם כעס פון די חסידים פון ספּאָרט, וועלכע זענען שוין אַזויפיל ביי אַלע קלאַסן און ביי אַלע פּאַרטייען. זיי זאָלן נישט מיינען, אַז איך בין אַזוי „שטיס" צו דעם ספּאָרט. אַז איך וויל גאָר נישט, אַז עס זאָלן פאַראַן גוטע זייטן אויך אין אים. איך וועל דעריבער זיי פאַרלויפן דעם וועג און וועל זאָגן, אַז עס איז פאַראַן אַ נוצן אין קערפּערלעכע איבונגען, אַז מע דאַרף דעם גוף מכבד זיין, ווייל אָן אַ גוף קען מען די נשמה נישט האַלטן און דעריבער איז אַזוי ווייט די ספּאָרט האָט צו טאָן מיט שטאַרקן דעם גוף, איז דאָס נישט קיין שלעכטע זאַך. מע קען נאָך צוגעבן, אַז פון שטאַנדפּונקט פון ייִדנטום איז היטן דעם גוף נישט נאָר נישט קיין פאַרברעכן, נאָר עס איז אַ ווייטער גוטע און ווינטשנסווערטע זאַך. עס איז אַלזאָ פאַראַן אין ספּאָרט אַ זאַך, וועגן וועלכער מע קען קיין שלעכטס נישט זאָגן.

אָבער דאָס וואָס עס איז פאַראַן גוטס אין ספּאָרט ווערט דערטרונקען אין אַלץ דאָס איז שלעכטס אין אים. און דאָס ערגסטע אין אים איז, וואָס עס איז געוואָרן אַ געצנדינסט, וואָס עס שטראָפּט צו ווערן אַ נייע אמונה, וואָס דאָס איז געוואָרן אַ סאָרט רעליגיע. אַלע גוטע זייטן וואָס ספּאָרט וואָלט געהאַט, ווערן פאַרשוואונדן אין דעם מאָמענט, ווען עס ווערט די צענטראַלע אידיי פון דער יוגנט, ווען דאָס ווערט דער עיקר פון אַלע עיקרים ביים מענטשן, ווען עס ווערט די עסענץ פון דער קולטור, דער פונדאַמענט פון אונדזער ציוויליזאַציע, ווען עס ווערט דער אידעאַל צו וועלכן מע שטרעבט.

ווייל דער אידעאַל פון מענטש מוז זיין דער גייסט און נישט דער גוף. איבערגעבן זיך מיט דעם גאַנצן פייער פון האַרצן דאַרף מען נאָר צו דעם גייסטיקן און נישט צו דעם קערפּערלעכן. דינען דאַרף דער מענטש עפּיס אַ העכערע זאַך ווי דעם אייגענעם גוף. זיך פאַרטראַכטן דאַרף דער מענטש, — אויב ער איז אַ העכערע באַשעפעניש. וואָס מיר האַלטן, אַז עס איז אַזוי — וועגן עפּיס וואָס איז אַנדערש, ווי וועגן דעם אייגענעם קערפּער. מיר קלערן ווי מיר געניגן וועגן אונדזערע אייגענע קערפּערלעכע באַדערפענישן; מיר שטייען אויף אין דער פרי מיט דער מחשבה וועגן זיך אַליין; מיר באַשעפטיקן זיך אַ גאַנצן טאָג מיט דעם קאַמף פאַר זיך אַליין, פאַר אונדזערע פאַרלאַנגען, פאַר אונדזערע עגאָאיסטישע וואונטשן, פאַר אַלץ וואָס איז אין גאַנצן פאַרבונדן און פאַראייניקט מיט אונדזערע קערפּערלעכע ענינים. איז עס דעריבער וויכטיק אַז מיר האַרפן אַוועק דעם טאָג־טעגלעכן האַנדל, דאָס עסן און דאָס טרינקען און מיר זוכן אַן אידעאַל, וואָס איז אויסערהאַלב פון אונדזער געוויינלעכן טאָג־טעגלעכן לעבן, זאָל עס זיין אַזאַ סאָרט אידעאַל, וואָס זאָל אונדז אַוועקפירן אַ ביסל פון זיך אַליין און נישט אַזעלכער וואָס זאָל אונדז, פאַרקערט נאָך מער צו זיך, צו אַ „פאַרלענגערונג" פון אונדזער קערפּער. וועלכער איז דער אידעאַל פון דער ספּאָרט־באַוועגונג.

נישט דער ספּאָרט אַליין וואָלט געווען שלעכט, נאָר שלעכט איז דאָס אויפשטעלן פון דעם ספּאָרט אין דעם צענטער פון קולטורעלן לעבן. נישט דאָס לייגן געוויכט אויף דאָס קערפּערלעכע איז געפערלעך, דאָס האָט געקאָנט זיין גוט און שיין. געפערלעך איז דאָס פאַרטייטשן, אַז ס׳איז נישטאָ קיין העכערעס אין דער וועלט ווי דאָס וואָס איז קערפּערלעך. עס איז נישט דאָס אַכטן פון גוף וואָס מאַכט דעם ספּאָרט פאַר אַ שעדלעכע באַוועגונג, נאָר דאָס דינען צום גוף און דאָס פאַרוואַרפן דעם גייסט.

עס איז מיט דעם ספּאָרט דאָס זעלבע ווי מיט דער נאַטור אין אַלגעמיין. ליבן די נאַטור איז זייער שיין און זייער לויבנסווערט, אָבער ווען מע דינט דער נאַטור, ווען מע אונטערוואַרפט דאָס גייסטיקע אונטער דעם וואָס איז נאַטירלעך. ווען די נאַטור ווערט אַ קולט, דאַן איז עס עבודה־זרה. די זון איז שיין, די שטערן זענען שיין און צו באַוואונדערן זיי איז אַ נאַטירלעך זאַך, און קיינער באַוואונדערט זיי נישט וואַרעם, און אויסדריקסט ווי דער פרומער זינגער און תהילים. אָבער די באַוואונדערונג טאָר נישט אַריבער אין קיין קולט און קיין דינסט. „לא תשתחוה להם ולא תעבדם"... דער ספּאָרט דינט דער נאַטור. דינט דעם מענטשלעכן גוף, עס איז אַ באַוועגונג קעגן דער אמתער קולטור פון דער מענטשהייט, וועלכע איז און מוז זיין אַ גייסטיקע.

• • •

דער גאַנצער שטאַנדפּונקט פון די חסידים פון ספּאָרט, אַז מע דאַרף דורך דערציאונג העלפן דער נאַטור אין איר אַרבעט אין דעם מענטשן איז אַ גרונט־פאַלשער, ער איז אַזוי פאַלש היינט ווי ער איז געווען פאַלש ווען ער איז אַרויסגעזאָגט געוואָרן פון רוסאָ און פון אַנדערע.

די נאַטור דאַרף נישט אונדזער הילף, זי איז שטאַרק גענוג אין אונדז. זי איז נישט קיין „נעבעך" אין מענטשן, אַז ס׳זאָל האַלטן ביי אַ סכנה, אַז מיר זאָלן זיך אָן איר חלילה פאַרגעסן. זי זיצט פעסט אין אונדז און האַלט אונדז שטענדיק אין איר מאַכט און ס׳וואָלט געווען זייער נאַריש, אַז מיר זאָלן שטעלן דעם צוועק פון קולטור און דערציאונג צו מאַכן שטאַרקער און גרעסער די מעכטיקע נאַטור־כוחות, וואָס זיצן אין אונדז, פונקט ווי ס׳וואָלט געווען נאַריש, ווען מע זאָל טרייבן מיט אַ מאָטאָר אַ וואָגן, וואָס לויפט באַרג אַראָפּ, מיט זיינע אייגענע כוחות. די אויפגאַבע פון דעם וואָגן־פירער אין אַזאַ פאַל איז נישט צו העלפן דעם נאַטירלעכן גאַנג פון וואָגן, נאָר אים איינצוהאַלטן ער זאָל נישט לויפן צו שנעל. אַזוי ווי מע דאַרף נישט מאַכן די אויפגאַבע פון קולטור און דערציאונג צו פרעדיקן צום מענטש, אַז ער זאָל עסן, ער זאָל טרינקען, אַזוי דאַרף מען נישט מאַכן די אויפגאַבע פון דערציאונג און בילדונג צו פאַרשטאַרקן אַלע אַנדערע ניגונגען פון דער נאַטור, וועלכע האַלטן אונדז אין זייער מאַכט.

די פילאָזאָפיע פון ייִדנטום האָט עס פעסטגעשטעלט אין דער פולסטער קלאָרקייט. לויט דעם ייִדישן באַגריף האָט די נאַטור גוטע אַגענטן אין אונדז וואָס אַרבעטן פאַר איר אָן אָנ־אויפהער: די אויגן זעען און דאָס האַרץ גלוסט. דאָס האַרץ גלוסט אַלץ, וואָס די אויגן זעען און עס איז די אויפגאַבע פון דער מענטשלעכער ציוויליזאַציע איינצוהאַלטן די נאַטירלעכע ניגונגען אין מענטשן, זיי צו רעגולירן, מאַכן אַ גרעניץ צו זייער הערשאַפט, וועלכע איז אַזוי גרויס

אלימלך שטייער

די מויער הינטער זיין פענצטער...

(סקיצע)

א.

שמעון טורקאָווער זיצט אין זיין שטיבל, וואָס אויפן דריטן גאָרן און קוקט אַרויס דורכן אָפענעם פענצטער.

אַנטקעגן־איבער שטאַרטשעט אַ נאַקעטע, פון זון און רעגן פון יאָרן אָנגערויטלטע מויער.

קוקט ער אַזוי אויף דער מויער, און האָט זי פיינט שנאת־מות, מיטן גאַנצן כוח פון אַן־עובר בטל. מיטן האַס, וואָס האָט זיך דורך יאָרן אָנגעזאַמלט אין האַרצן און ס׳איז נישטאָ אויף וועמען אויסצוגיסן.

שוין יאָרן, ווי ער קוקט אַלץ אַזוי אויף דער דאָזיקער שוואַרצלעך־אָפּגעשיילטער מויער און זי דערמאָנט אים אַלץ אין איינעם אין טויט, אין מענטשלעכער פאַרגאַנגענהייט און זיין האַרץ ווערט פול מיט חשק צו צושטערן, מיט לוסט צו פאַרניכטן און פאַרדאַרבן.

ב.

שמעון טורקאָווער איז אַ בחור פון אַ קליין שטעטל, וואָס זיצט שוין עטלעכע יאָר אין וואַרשע אויף אַ שטעל.

אַהערגעקומען איז ער אַ ווייכער, סענטימענטאַלער מיט חלומות פון אידעאַלן וועגן עפּיס אומקלאָרס, פאַרנעפּלטס. אומבאַקאַנטס.

דאָ, ביים ערשטן קלאַפּ אויפן האַרטן ברוק איז אַלץ צורינען און אויסגעוועפּט, אַלץ איז געוואָרן אָפּגעקראָכן און האָט פאַרלוירן די קאָליר, ווי די מויער פון אַנטקעגן־איבער.

אין האַרץ ביי אים לעבט נאָך עפּיס אַן־אַלטע באַגייסטערונג פאַר עפּיס, אָבער ער האָט עס נישט אויף וואָס אויסצולאָדינען.

אין אָנהייב האָט ער זיך נאָך אַרומגעקוקט נאָך עפּיס אַן־„אידעאַל". ער האָט געפּרואווט קומען אין די אָוונטן אין עפּיס פאַריינס־לאָקאַלן, באַהאַנגענע מיט קאָלירטע פּאַפּירלעך ווי חתונה־זאַלן, וואו יונגלעך און מיידלעך האָבן טומלדיק געלאַכט און געזונגען, און עפּיס אַ רעפערענט מיט אַ געשנירלטן קראַוואַט האָט געזוכט פרעמד־ווערטער, ווי ק־על געצויגענע אויף אַ שנירל.

האָט ער זיך באַגייסטערט אַ מאָל פאַר דעם, אַ מאָל פאַר יענעם פון די „פרעמד־ווערטער"; ס׳איז דאָך סוף־כל־סוף אומעטיק צו זיצן די אָוונטן אין דער היים, ווען מע קומט פון געשעפט.

אָבער באַלד איז אַלץ אויסגעלאָשן. ער האָט זיך אומעטום געפילט עפּיס אומגי־לומפּערט צווישן אַ טומלדיקער חברה, ווי אַ פויער אין אַ סאַנק־לאָקאַל.

און די קאָלעגן פון געשעפט האָבן זיך אויסגעסטראָיעט אין די אָוונטן, זיך עפּיס געסודעט און געלאַכט פון זיינע „אידעאַלן"...

זיצט ער אין דער היים איינער אַליין און קוקט אַזוי אויף דער מויער, וואָס אַנטקעגן־איבער.

ג.

צען יאָר, אויב נישט נאָך מער, האָט שמעון טורקאָווער געוואוינט אין דעם הויף.

ער איז דערין שוין אַריינגעוואַקסן ווי אַ שטיק אַראָפּהענגענדיק טינק פון דער מויער, וואָס אַקעגן־איבער.

דאָ חזרט זיך אַלץ איבער ווי דער טאָג און די נאַכט.

יעדן טאָג, אין דער זעלבער צייט אין דער פרי האָט ער אויפגעמאַכט די אויגן.

זומער־צייט איז געווען אַזוי:

אַ שטיק געלע זון האָט געקלאַפּט אין שויב. אויפן הויף האָט אַן־אַלטע ייִדענע אין טראַנטעס און געשריגן מיד און הייזעריק — „דריי בייגל פאַר אַ צענערל, פאַר אַ צענערל דריי בייגל"...

דערנאָך האָט זיך ערגיץ געעפנט אַ פענצטער מיט אַ פּראַל, ווי אַן־אויסגעשטרעקטער אָרעם. אַ קינד האָט הויך געוויינט. עמיץ אין שכנות האָט זיך געקריגט מיט אַ קוויטשידיק, דין קול.

ער איז געלעגן אין בעט מיד מיט אַ פאַרשלאָפענעם קאָפּ און געקוקט אויף דער מויער. זי האָט איצט געדרימלט מיד און אָפּגעריבן ווי ער אַליין. געהאַט שוואַרצע פלעקן מיט גרינלעכע שטשערבן פון דער זייט. פון ערגיץ־וואו האָט נאָך אַרויסגעקוקט אַ בלאַטיק שטיק געזימס, אַ זכר פון אַמאָל, און זיך געשפּילט מיט דער זון.

ווינטער־צייט איז געווען אַזוי.

די פענצטער זענען געווען פאַרקאַכיט. די מויער האָט אַריינגעקוקט מיט פרישע פאַרשנייטע געזימסן, און די אַראָפּהענגענדיקע שטיקער טינק האָבן אויסגעזען ווי פאַרפרוירענע הענט.

אַ בלינדער קאַליקע האָט געזונגען און געבעטלט, אַ קאָמעדיאַנט האָט געוואָרפן בלעכערנע טאַצן און זיי צוריקגעכאַפּט אין דער לינקער האַנט.

אַ ניי־מאַשין האָט געקלאַפּט פון אַן־אַנ פענצטער.

אַזוי האָט אויסגעזען פרי־מאָרגן, ביי פרי־מאָרגן.

און שמעון טורקאָווער האָט שנעל געכאַפּט זיך אָנטון און געלאָפן אין געשעפט.

ד.

ערגער איז געווען אָוונט־צייט.

שמעון טורקאָווער איז אַהיימגעקומען פון דער אַרבעט מיד און אינערלעך אויסגעלאָשן.

די אַרבעט איז געווען אַ מעכאַנישע.

ער האָט עפּיס איינגעשריבן אין אַ בוך לאַנגע רייען פון ציפערן און געקוקט ווי די בעלי־בתים, יונגעלייטלעך מיט קורצע בערדלעך האָבן געשלעפּט באַלן סחורה פון די פּאָליצעס. דערנאָך איז ער געזעסן אין אַ רעסטאָראַן, וואו ס׳איז געווען אַ געדריש און אַ רויך פון ציגאַרן. נעבן אים איז תמיד געזעסן עפּיס אַ משוגענער ייִד, וואָס האָט געהאַלטן אין איין חשבונען ווען ס׳קומט משיח. שטענדיק האָט מען געלאַכט. שמעון טורקאָווער האָט נישט געקענט פאַרטראָגן, אַז מע לאַכט. ער אַליין האָט אויך נישט געקענט לאַכן.

זינט ער איז אַוועק פון דער היים, זענען פון אים געוואָרן אָפּגעטאָן צוויי זאַכן: אידעאַלן און געלעכטער.

און דערנאָך, אַז ער איז אַ היים געקומען אין זיין ענג שטיבל מיט די רויטע בלימעלעך אויף די ווענט, מיטן פאַרשטויבטן ספרים־שענקל און די פויערהענגלעך פון שפּינוועבס — האָט ער זיך אַ וואָרף געטאָן אויף דער קאַנאַפּע. און אַז ער איז געלעגן אויף דער קאַנאַפּע, האָט ער געזען די מויער וואָס אַקעגן־איבער.

ה.

און אַז מע קוקט אַזוי יאָרן נאָכאַנאַנד אויף אַן־אָפּגעקראָכענע, אָפּגעשאָסענע מויער, ווערן געבוירן פאַרשידענע מחשבותן, טרויעריקע מחשבותן. האָט ער קודם־כל געטראַכט, אַז אַלץ אויף דער וועלט ווערט פאַרעלטערט און אָפּגעשאָסן און אַז אַלץ פאַרדעקט דער שטויב פון דער צייט, אַז אַלץ וואָס מע טראָגט

און מעכטיק. וואָלטן מיר זיך נישט געשטעלט קעגן דער נאַטור אין אונדז, וואָלטן מיר חיות געווען און אַפילו מיט אונדזער גאַנצן קאַמף קעגן דער נאַטור זענען מיר נאָך אויך גענוג חיה. וואָרן מיט אַלע אונדזערע מלחמות קעגן דער נאַטור, וואָס זיצט אין אונדז, איז זי נאָך אַלץ דער גרעסטער תקיף און זי זיצט אין פעסטונג אינעווייניק. קולטור און דערציאונג מיינט דערפאַר נישט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ קאַמף פון גייסט קעגן דער נאַטור; אַ פאַרזוך, אַז דאָס ביסל רוחניות, וואָס מיר פאַרמאָגן, זאָל אויך האָבן אַ דעה אויף אונדז, און אַז מיר זאָלן נישט אין גאַנצן אַרונטערפאַלן אונטער דער נאַטור, וועלכע איז אַזוי שטאַרק.

אַט דאָס איז דער הויפּט־פּונקט פון ייִדנטום און דאָס איז דער הויפּט־פּונקט פון אונדזער דערציאונג, אַ דערציאונג וואָס האָט דערגרייכט דאָס העכסטע פון דער מענטשלעכער קולטור. די נאַטור אין ייִדן האָט גאָר נישט געליטן, נאָר ס׳איז געשאַפן געוואָרן דער בעסטער מעגלעכער וועג פון האַרמאָניע צווישן גייסט און נאַטור. אַלנפאַלס דער בעסטער, וואָס די מענטשהייט פאַרמאָגט. אַזוי לאַנג, ווי דער גייסט וועט לעבן צווישן ייִדן, אַזוי לאַנג, ווי מיר וועלן נישט אָפּגעבן די „רוחניות" פאַר אַ שקלאַפישער עבודה צו די נאַטור וועלן מיר בלייבן אַ גרויסע גייסטיקע אומה צווישן די פעלקער פון דער ציוויליזאַציע.

אמאָל אין האַרץ, ווערט טונקל אויסגילאשן און פאַרדעקט מיט שטויב.

אז גאָר נישט לוינט זיך אויף דער וועלט, ווייל אייגנטלעך איז דער מענטש גאָר נישט מער ווי אַן־אָנגירויטלטע מויער, פון וועלכער ס־פאַלן מיט דער צייט אראָפּ שטיקער טינק

שמעון טורקאווער האָט פיינט גיהאַט די מויער שנאת־מות.

פון דער מויער האָט ער פיינט גיהאַט די ביכער מיט די ציפערן, די אויסגי־פראַנטיווייטע קאַלענען, די דראָטן מיט די צייטונגען אין די גאַסן, וואו ער גייט דורך, דעם שטויב און דאָס דושניקייט, דעם רעסטאראַן מיטן משוגעים און ראָס גילעכטער אַרום.

אין דער שנאה צו דער מויער האָט ער אַריינגילייגט די שנאה צו זיין גאַנץ לעבן, צו זיך אליין — צו דעם אלים, וואָס ער האָט פאַרלוירן און קען נישט צוריק גיפונין.

און גראָד אין די אָוונטן פלעגן שאָטנס זיך צולייגן אין הויף, גיקלעטערט אי־בער דער מויער, ווי זכרונות פון פאַרגאַנגענע צייטן.

גראָד דעמלט האָט ערגיץ א גראמאפאָן אין א פענצטער זיך צווינגען מיט א סענטימענטאַל גיזאַנג. גראָד האָט דער הונט זיך צוואוואיעט מיט א שרעקלעך גיביל.

שמעון טורקאָווער האָט זיך אַריינגיביסן מיט די ציין אין דער אייגענער האַנט ער זאל זיך נישט צוואויינין.

ו.

אבער איין חודש אין יאָר איז גיווען, ווען שמעון טורקאווער האָט אויס־גילעבט.

ער האָט דעמלט גיקוקט אויף דער מויער און נישט גיפילט קיין שנאה. אין אים, אינעווייניק, האָט זיך עפּיס צובליט.

ס־איז גיווען דער חודש אויף דער שוועל פון זומער און ווינטער — אלול־צייט.

אין זיין הויף איז גיווען א שולעכל. אַ קליין פאַרטער־שטובל מיט רויזע פאַר־הענגלעך און א סך שפינוועבס אין די פאַרהאַקטע פענצטער.

באַלד אין דער פרי האָט שמעון טורקאווער זיך, ווי גיוויינטלעך, אויפגיכאַפּט צו דער באַשטימטער שעה און גילעגן א מיניער אין בעט. אבער אָנשטאָט דעם בעקאַנטן קול:

— „דריי בייגל פאַר אַ צענערל
„א צענערל פאַר דריי בייגל"...

האָט זיך מיט א מאָל דערטראַגן צו זיינע אויערן — טרו... טרו... טרו...

דאָס קול פון א שופר איז עס גיווען.

פון שולעכל אַרויס.

האָט שמעון טורקאווער צוריק צוגימאַכט די אויגן און ער האָט גיזען מיט א מאָל, זיין שטעטל מיט די גרינע לאַנקיס. וואו מע פלעג גיין שפּאַצירן זומער פאַר מנחה־מעריב.

און דאָס בית־מדרש מיט די ברייטע טירן און די מעשענע הענגל־לייכטער און דעם שמש מיט דער ברייטער באָרד און דעם טיש, וואו ער פלעגט יונגלווייז לערנין ביי ר' אָשרל מלמד.

טרו... טרו... טרו...

און אז ער האָט צוריק אויפגימאַכט די אויגן, האָט ער גיקוקט אויף דער מויער און אים האָט זיך גידאַכט, אז זי איז יונגער גיוואָרן; די פלעקן האָבן זיך פאַרווישט און די זון איז גילעגן ברייט צולייגט ווי דער מעשינער אויסגיפוצטער חנוכה־לאָמפּ ביים שמש פון זייער בית־המדרש.

און דערנאָך איז ער, שמעון טורקאווער, מיט פאַמעלעכע טריט גיגאַנגען אין גישעפט אַריין.

אויפן וועג איז דער טומל גיווען עפּיס שטילער, די צייטונגען האָבן נישט גי־האָט אזעלכע שוואַרצע שרייענדיקע קעפּ.

די ציפערן פון זיין בוך האָבן עפּיס אויסגיזען ווי יום־טובדיק אָנגיטוענע קינ־דער. אין רעסטאראַן האָט אים דאָס לאַכן נישט גיאַרט, ער האָט זיך אפילו א מאָל אליין צושמייכלט.

אז די אלול־טעג האָבן זיך גירוקט צום סוף, האָט ער שפּעט ביי נאַכט גי־דרימלט אויף דער קאַנאַפּע און גיהערט ווי אונטן, אין שולעכל זומט עפּיס ווי אין א בין־שטאָק.

מע האָט גיזאָגט סליחות.

שמעון טורקאווער האָט זיך איינגיהאַרכט און זיך ווידער גיזען אין דער היים.

אַן־איינגיפאַלן גיקאַלכט הייזל, הילצערנע לאָדנס. וועליג שמש האָט גיקלאַפּט מיט א האַמער:

„שטייט אויף צו עבודת הבורא"...

אין דרויסן איז גיווען קיל. ייִדן מיט לאַמטערן האָבן גיאיילט. אין בית־המדרש איז גיווען וואַרים און ליכטיק.

ייִדן האָבן זיך גישאָקלט.

„אשרי יושבי ביתך"...

און מיט א מאָל איז אלץ אַרום גיוואָרן אַזוי נאָענט. דער גרילצידיקער גראַמאַ־פאָן, דער וואַיעדיקער הונט, דאָס גיוויין פונים קינד ערגיץ־וואו, און איבער אַלים — די מויער.

די אָפּנישאַסינע, אָפּגירויטלטע מויער מיט די אַראָפּהענגידיקע שטיקער טינק. שמעון טורקאווער האָט לאַנג דערנאָך עפּיס גיזוכט אינים ספרים־שענקל מיטן שפינוועבס.

ז.

און דער סוף?

ס־האָט גאָרנישט קיין סוף.

ווייטער קומין אַן פאַרשנייטע ווינטער־טעג, שמעון טורקאווער זיצט ווייטער אויף דער קאַנאַפּע און קוקט מיט איינגיפרעסינער שנאה אויף דער אָנגיבלומל־טער מויער, וואָס פאַרקערפערט די גאַנצע זינלאָזיקייט פון זיין לעבן.

אין דער פרי.

הענגין שטיקער שניי אין די פאַלדן פון דער מויער און אַראָפּהענגידיקע שטי־קער טינק קוקן אויס ווי גיפרוירינע הענט, וואָס שטרעקן זיך נאָך א נדבה. די יידינע אין די טראַנטיס שרייט „בייגל" און א קאָמעדיאַנט וואַרפט בלעכערנע סעלער.

אין אָוונט.

אין א פענצטער גרילצט אַ הייזיריקער גראַמעפאָן און דער הונט אויפן הויף האָט זיך יאָמערלעך צוואוואיעט.

אויף דער מויער ליגן שאָטנס, טאַנצן אַרום ווי די זכרונות פון פאַרגאַנגענע צייטן.

שמעון טורקאווער קוקט, האָט פיינט די מויער, פיינט זיין גאַנץ לעבן, פיינט זיך אַליין. און שמעון טורקאווער בייסט איין די האַנט ער זאל נישט אויס־ברעכן מיט א יאָמערלעך גיוויין...

בשורה טובה

דאָס באַרימטע ספר

„מעשה טובי"

פון באַוואוסטן רב גוטענטאַג

וועלכעס אַנטהאַלט 50 מאמרים אין אַ מאָדערנים זאַפטיקן יידיש איבער אַלערליי אַקטועלע פּראָבלעמען, דערצו 30 מאמרים אין לשון־הקודש און איז אונגיהויער נוצלעך פאַר די בית־יעקב לע־רערנס ווי אויך פאַר בנות־חברות — איז יעצט צוליב דעם מחברס אָפּרייזע קיין א"י פאַרבּיליקט גיוואָרן. ס'קאָסט אינגאַנצן 4 זל. שוין מיט פּאָרטע. דאָס ספר האָלט בערך 300 זייטן.

מע קאָן נאָך באַקומין ביים דערמאָנטן מחבר זיינע ספרים אין לה"ק „טל לישראל" — פּרייז נאָר 3 זל. „עזרת טובי", — 3 זל.

אַלע דריי ספרים צוזאַמין מיט פּאָרטע פאַר 7 זל.

אַדרעס: Rabin TOWJA GUTENTAG, Ciechocinek, powiat Płoński.

שוין דערשינין דאָס ספר

„דער יידישער גאָרטן"

(ערשטער טייל)

פונים באַקאַנטן גאָלינער רב הרה"ג ר' חנוך העניך טשאַרנאָטשאַפּקאַ

אין דעם בוך געפינט זיך אַ סעריע דרשות און רעפעראַטן וועגן ארץ־ישראל, ימים־טובים און יומא־דפגראַס, וועגן חנוך הבנים והבנות א. אַז. וו. אַלע אגודה עסקנים, בנות־לערערנס, בית־יעקב־לערערנס דאַרפן זיך דאָס וויכטיקע ספר פאַרשאַפן.

הנחה פּרייז 2 גילדן. אויסלאַנד—75 סענט

פאַר רבנים, רעליגיעזע אינסטיטוציעס און ב"י לערערנס הנחה 25%

אַדרעס: R. B. CZARNOCZAPKA, Golina n/Wartą.

P. K. O. 146.626.

אַלטער שנור

דער האַמער

(פונ'ם ציקל: „ר' ישראל שמש")

גיטובלט אין מקוה, שוין א דריי מאָל
און תיקון חצות אָפּגירעכט מיט גיוויין
מיט האַמער אין האַנט גרייט זיך ר' ישראל
משמש פון שטאָט עולם וועקן צו גיין.

דעם האַמער אַליין, גיאַרבּיט האָט ער
נאָך פון ערב־שבת, מיט ברען און שוויים
אַרויפגיקאַפּיט. א טרער נאָך א טרער
„המ... סוד פון התעוררות, ווער ווייס דען
ווער ווייס"

„ס־איז האַמער גיגליכן צו א כלי־זמר:
נישט אינים שטאַרקן קלאַפּ, נאָר אין כּוונה
אויך אַזאַ שטילינקער קלאַפּ פון האַמער
צושפּילן קען א ייִדישע סטרונע.

וועקן א רבּים איז קיינמאָל נישט שפּעט
אַזוי זאָגן פלעג אייביק ר' ישראל
וועמין מיט א קלאַפּ. וועמין מיט גיבעט
אבער וועקן, וועקן מוז מען א מאָל.

און נאָך האָט ר' ישראל אייביק גיזאָגט
אַז אויב שוין וועקן, איז נאָר ביי נאַכט
ווען הימלין אין שוואַרצן, קילן די לופט
א קונץ דען, צו עפינין אויגן ביי טאָג

ווען זון עפנט א גאָלדן מויל און לאַכט
און קושט דיר אַרויס פון אויגן דעם שלאָף...
אויף ליפּ א תפילה. דעם האַמער אין האַנט
פאַרטרוקנט פון אויג. שוין די טרערן

שלייכט ער אין גאַסן, שעפּטשיט און שפּאַנט
„כ־וועל אויפוועקן דעם מאָרגן שטערן"...
אַליין אין מיטן נאַכט, אָן ברעקל אימה
זיין באָבּיס דאגה. וואָס אַרום שוואַרצט!

אַז לאַמטערן לייכט אויף האַרץ אין נשמה
א האַמער אין האַנט -- א האַמער אין האַרץ.

דער ערשטער קלאַפּ

ברררר... און ס־צוטרייסלט האַרבּסטיקע נאַכט
ס־צושאָקלין זיך ביימער, ספּאַרדריסט זיי
הלמאי, ווער האָט דאָס, א האַמער גיבראַכט
און צושטערט אידיליע, פון זומערס גסיסה.

„יש—ר—א—ל קדו—שים, קו—מי קו—מי!" —
צזינגט זיך דער שמש — און עס שטילט איין
ס־גיבייזער, כּדי הערן די שטימע
וואָס וויגט, פאַרשיכּורט ווי לויטערער וויין.

„ל—ע—בו—דת ה—בו—רא" — הערט זיך ווייטער
צאַפּלין אויף הערצער נשמות אינאיינים
ווער נאָר גיוויליקט, ווער נאָר גילייטערט
ווער נאָר א מוח, ס־האָט נאָר א ריינים...

„צי ווייסטו, מיין קינד, כּוח פון נגינה
פאַר דעם מיט אויערן, וואָס הערט און פאַרשטייט
פון פריידיקע אויגן טרערן לאָזט רינין
פאַרחלשטע פיס צוטאַנצט ער פאַר פרייד".

„צי ווייסטו, מיין קינד, קענסט כאָטש דעם זינגער
צי פילסטו זיין צער, פאַרשטייסטו זיין טרער
סיי זיין פרייד, ווען אויף האַרץ איז גרינגער
סיי זיין אומיט, ווען אויף האַרצן שווערט"

נאָר ר' ישראל זאָגט: מע טאָר נישט פאַרשלאָפן
עט נאַרישקייטן, הבל הבלים!
דער עיקר: דער האַמער האָט גיטראָפן
און אויפגיוועקט א ייד פון זיין חלום.

דער צווייטער קלאַפּ

אט שטייט ער שוין אין א גאַס א צווייטער
ביי א לאָדן, מיטן האַמער שוין גרייט
האַלט זיך צוריק, שפּרינגט אויף א דערפרייטער
דער רב, צו סליחות שוין גייט.

א גוטן אָוונט, רבי, א גוט מאָרגן
ווי אַזוי זאָל איך אפן איצט זאָגן
אַז ס־איז זיין נאָמין אַזוי פאַרבּאָרגן
ס־ענדיקט זיך נאַכט און ס־וויל אַלץ נישט טאָגן?

היי, ר' ישראל, פאַרלייקן נישט און זאָג
וועל איך דיר דעם סוד אויכיט זאָגן
אַזאַ האַמער, וואָס וויל וועקן צו טאָג
צי האָט ער נאָך קיינים גישלאָגן?

נאָך קיינים גישלאָגן, קיינים דערשראָקן
נאָר גיקאַוויט ס־האָט מיין האַמער, גישמייט
עולם צו וועקן — טויזנטער גלאָקן
צו וואַרימין — א פייער צוגליט...

פּרוּאוו נאָר צו גלייבן, וועל איך באַווייזן
נישט האַמער, נאָר וועקער איז זיין נאָמין
סליגט נשמה באַהאַלטן, אין שוואַרץ־אייזן
א גוטע גילייטערטע נשמה...

און א פּלא: פון שטילן צווייטן קלאַפּ
א גאַנצע פאַמיליע, ט־זיך אויפגיכאַפּט.

דער דריטער קלאַפּ

ווי לאַנג איז שיעור, קלאַפּן זאָל האַמער
אָנגיקלאַפּט זיך זיינס און — אויס מיוחס
ס־שלייכן שוין שאָטנס, האָט גיקלאַמערט
און גייען אַ וודאי, צו סליחות...

נעמט ער האַמער, וואַרפט אים אַוועק
הייבט אויף הענט, אַרבּל פאַרשוואַרצט
גינוג גיראַוונט מיט אייזן, אַוועק
אָנשטאָט אייזן — קלאַפּן זאָל האַרץ

זאָל לויטער האַרץ קלאַפּן אין טויערן
אין טירן פון מאָרגנס באַגינין;
ווי לאַנג נאָך, וועט נאַכט דויערן?
וועקן זאָלן זיך פאַרשלאָפינע זונין...

קלאַפּ־זשע אין טויער, ווער נישט מיד
לעש נישט דיין פייער ר' ישראל
קלאַפּ און זינג אויס דיין ליד
טאַק־טאַק צום דריטן מאָל.

• * •

ס־איז שמש צו סליחות גיקומין
דער ערשטער און לעצטער צוזאַמין
ווען אויף מזרח ט־זיך גישפּינין
פאָדים ווייסער, פון באַגינין.

מיט הבדלה גיצונדן אין אויגן
אַזש דערשראָקן פאַר אים, ס־האָט דער גבאי
און ער — מיט אַלימין ניגון גיצויגן:
יתגדל ויתקדש שמי ר—בא...

ישראל עמיאַט

• * •

ג—ט!
איך וויל אויסגיין אין דיר
ווי עס גייט דאָס גרעזל אויס אין האַרבּסט
אין דיר,
און ווי עס ציט דער ניגון אויס פאַרחלשט
ביי זיין סוף
די הענט זיינע צו דיר,
און ווערט שטילער, שטילער
דיך דערזעענדיק...
און ווי עס גייט דער טאָג אויס אויף די ראַנדן
און ציט זיך צו דיר.
און ווי דער ווינט וואָס זוכט דאָך קיינים נישט
אויף זיין וועג נאָר דיך,
אין דיר פאַרפאַלן צו ווערן!
און ווי דער ים וואָס די גאַנצע וועלט איז אים ענג
פון ליבשאַפט צו דיר
און לויפט שוין יאָרן אַזוי בלאָנדזשינדיק,
דיך אָפּצוגיפינין.

עם

חודש-שפיגל

יוו"א קאנגרעס

גרעסערע

חידושים אויפן ליטעראַרישן געביט זענען אין משך פון דעם חודש נישט פארגיקומען, דערפאר זענען מיר רייך אין קאנגרעסן.

דריי קאנגרעסן קומען פאר איינער נאכן צווייטן: יוו"א אין ווילנע; דער ציוניסטישער קאנגרעס אין לוצערן און דער דריטער וואס אין ווין. דער קאנגרעס פון נצ"א. פארשידענע ריכטונגען איינער פון צווייטן כרחוק מזרח ומערב.

לאמיר זיי אביסל אַרובערעדן, עס זענען דאך געשעענישן אין יידישן כלל-לעבן און ס-איז זיך כדאי מיט זיי צו באַקענען. יוו"א דאָס איז די פעסטונג פון יידישיזם. דער יידישיזם ביים לעצטנס די הויט און רוקט זיך סוף כל סוף אריין אין פארטיי-גרעניץ. די ליבע צו יידיש האט נישט דאָס, וואָס זאל פאַר אייביקן פארשידענע ריכטונגען אין אַ גאַנצים מיט איין שטרעבונג. דאָס וואָס ביי איינים איז מות־, איז ביים צווייטן אסור. ביי די לינקע איז למשל שלום אש טריף ווי חזיר, קליינבירגערלעך רעאקציאנער און ווערט נישט עמפעלט צום לעזן. עס איז דעריבער קיין חידוש נישט וואָס דער דאזיקער אנטאגאניזם אין דער יידישיסטישער מחנה גופא איז אזוי בולט געקומען צום אויסדרוק אויפן יוו"א קאנגרעס אין ווילנע.

מ-האט גיזוכט א וועג, אין ווילנע, אַן-אַנשפּאַר אַן-אידעע, מ-האט אָנגעהויבן פילן אַז יידיש אליין איז נאך נישט דער פונדאמענט אויף וועלכן עס זאל קענען געבויט ווערן אַ יידיש-וויסנשאַפט און אַ גאַנצע קולטור. די לינקע האבן זיך מער ווי אַלע געריסן דעם „ספּאַדיק". פאַר זיי איז יידיש אַן דעם מאַרקסיסטישן שלייפּל גאַרנישט ווערט, האבן זיי טאקי זיך נישט גילאזט באַגנוגנ מיט די ריין וויסנשאַפטלעכע רעפעראַטן פון די באַרימטע יידיש קענער וואָס זענען זיך אויפן קאנגרעס צוזאַמענגיקומען, און ס-איז זיך פארצושטעלן דעם עג"נ פון די ווילנער יידישיסטן מיט זלמן רייזן בראש, וואָס מיינען מיט יידיש אויף אַן-אמת כנוכח ווילנע. און זיי האבן נישט גיקענט באַהערשן די צופיל הייסע פּאַרטיי-אַטמאָספערע וואָס איז אויף דער קאנפערענץ אריינגיבערענגט גיוואָרן.

מ-האט זיך גיקריגט און גיאַמפערט און יוו"א האט דערפון קיין גרויס כבוד פאַרשטייט זיך נישט צוגיקריגן.

אפשר וועלן די עטלעכע ערנסטערע פירער וואָס שטייען אין דער שפּיץ פון יוו"א סוף כל סוף קומען צו אונדזער מסקנא, אַז יידיש אָן יידישקייט איז אַ „גמל הפורח באויר" אַז אפילו די כלומרשטע „אידעען" און „וועגן צילן" וועלכע דאָס לינקוואַרג האַלט פאַרן יסוד אויף וועלכן יידיש זאל זיך קענען אַנטוויקלען, איז אויך נישט מער ווי אַן-אויסגיבלאזן איי, און סאוויעט. רוסלאַנד יוכיח. וואו די אַסימילאַציע שטראָמט מיט אַזאַ מוראדיקער קראַפט. און רוסיש פאַרנעמט זייער שנעל דאָס ארט פון דעם „גלייכבאַרעכטיקטן" יידיש. אפשר וועלן זיך ראך די, וואָס האבן באמת ליב יידיש באַדענקען, אַז דער קוואַל, די יניקה און מקור פון יידיש איז נאר אַ יידישער לעבנס-שטייגער. אַז דאָס ארטאדאקסישע יידנטום איז שטענדיק גיווען און איז אויך היינט דאָס ארט וואו עס לעבט זיך אויס און אַנטוויקלט זיך די יידישע שפּראַך. אונדזער גאַנצער יוגנט, די מענלעכע ווי די ווייבלעכע אין געגנזאַץ צו דער פרייער יוגנט פון דער גאַס—רעט און פלעגט יידיש; אפשר וועלן זיי דאדורך דאָס אָרטאדאקסישע שאַפן נישט פאַרוקן אין אַ ווינקעלע און דער עיקר, אפשר וועט מען זיך אַליין אומקערן אַט צו דעם לעבנס-שטייגער אַנטלויפנדיק פון יאוש, וואָס דער הוילער יידישיזם וואַרפט אַן מיט פחד פאַר דער צוקונפט?..

אפשר...

דער ציוניסטישער קאנגרעס אין לוצערן

קיין גרויסע נייעס האט מען פון קאנגרעס נישט דערוואַרט, עס גייט אַלץ אין סטרעאָטיפּישן נוסח. קיין גאָר שאַרפע אָפּאָזיציע איז דאָס מאָל נישט גיווען אין דעם מזרחיס ברוגז האט מען גיוואוסט מיט וואָס מפייס צו זיין. די מאדנע האלטונג פון מזרחי אויפן היינטיקן קאנגרעס איז מאַטעריאַל פאַר שאַרזש און חוזק. אין אַזאַ לעכערלעכע פּאָזע ווי דאָס מאָל האט זיך נאך דער מזרחי נישט געפונען: מיטן מויל מעלה גרהנדיק די „פאָדערונגען" וועגן כשרות און שמירת שבת מפּני מראית עין ווי עס באַמערקט אין „היינט" זייער טרעפלעך דער ה' איינהארן „פילנדיק אויף זיך דאָס אויג פון דער אגודה" מוז מען פאָדערן יידישקייט, און אונטן אַרום פּאַרהאַנדלען אַ צאָל סערטיפיקאַטן איז די צאָל סערטיפיקאַטן קלענער זענען די פּראָצענטיעס צו יידישקייט גרעסער, זענען די הבטחות אויף עלי׳ גרעסער זענען דעם מזרחי׳ס טענות קלענער... און דאָ האט מען אַזאַ טייערע געלעגנהייט ווי די נייע געשאַפענע ציונ. אָרגאַניזאַציע מיט וועלכער מע קען סטראַשן דעם ליבן פריץ: דו רעסטסט אַ סך, בין איך דאָרטן... מיט גאָר נישט קיין שווער הארץ איז אַוודאי אָנגיקומען די הסתדרות דעם אָפּמאַך וועגן שמירת שבת.

נו קיין גזלנים זענען דאך נישט יידן, סאַנקציעס אָננעמען? מע גיט זיך אַן-עצה. אַוודאי איז שוין אַ סך שוואַכער גיווען נאָכצוגיבן דעם מזרחיס סערטיפיקאַטן-פאָדערונגען, אבער בלית ברירה איז פאַרפאַלן. און דער שידוך איז מיט מזל געשלאָסן גיוואָרן, דער מזרחי וואָס האט נעכטן פון זיינע צייטונגען געשריגן קאַראַול אויף דער רויטער הפקרות. וועט שטיל ווערן ווי אַמאָל אין די גוטע צייטן ווען ער האט גידינט ווי אַן-עבד ביי דער ציונ. אָרגאַניזאַציע, ביז די הבטחות וועגן סערטיפיקאַטן וועלן צוליב אַ סיבה נישט מקוים ווערן, דאַן וועט דער מזרחי אויפסניי אַרויסנעמען פון בוזים זיינע רעליגיעזע „פאָדערונגען" און דונערן אויף דער רויטער הפקרות...

צביעות.

די נצ"א און זייער קאנגרעס

די נייע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע איז אַנטשטאַנען נאָכדעם ווי די קאָנפערענץ ביים רונדן טיש צווישן זשאַבאָטינסקין און די הסתדרות-לייט האט גאָר נישט געגעבן.

נישט קענענדיק קומען צו קיין פּשרה האט זשאַבאָטינסקי זיך גענומען וואַרפן מיטן גאַנצן אייפער אין קאַמף מיט דער אַלטער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין וועלכע די מפא"י האט היינט אַזאַ איבערוויגנדער מערהייט.

אין דער נצ"א גייען אַריין אויסער זשאַבאָטינסקיס אַלטע אויסגיפּרואווטע זעלנער, אויך נייע צוגיקומענע עלימענטן, וואָס האבן פריער אין דער רעוויזיאָניסטישער אָרגאַניזאַציע נישט געהערט.

עס פאַרשטייט זיך, אַז אין אַזאַ שעת חירום, אין אַ מלחמה מיט דער אַלטער ציונ. אָרגאַניזאַציע, וואָס איז שוין איינגיפונדירט פון אַזוי פיל יאָרן, איז זייער שווער איבערצוקלייבן דעם צוגיקומענעם עלימענט, און זשאַבאָטינסקי נעמט דעריבער צו בסבר פנים יפות יעדן איבערלויפער, דעזערטער און קאַריעריסט פון וואָסער מחנה עס זאָל נישט זיין.

עס איז קלאָר, אַז ווען זשאַבאָטינסקי זאָל וועלן מאַכן ווען ס-איז אַריינגאַנג אין זיין פּאַרטיי וואָלט אפשר קוים אַ דריטל געבליבן אידעאַלע מיטגלידער, ס-איבריקע איז אַן-אָנגילויף פון כל המינים. אבער ער קימערט זיך ווייניק דערוויל וועגן דעם. אים גייט עס היינט אין מענטשן און אין „שטימען".

ביי די לעצטע קאנגרעס וואַלן פון נצ"א זענען אָנגיצויגן גיוואָרן אַריבער דריי הונדערט טויזנט שטימען. ריין דעמאָנסטראַטיוו איז עס אפשר אַ פאַרמעסט הגם קוואַליטאַטיוו ווייסן מיר ווי אַזוי מע מאַכט וואַלן און ווי אַזוי עס ווערן געצויגן „שטימען" און אַז אַן-איבערוויגנדע מערהייט פון די שטימער האבן זיך גאַנץ ווייניק אָריענטירט וואָס דאָ קומט פאָר.

נישט ווייניק האט דאָ גיווירקט די רעליגיע „לעקעכלעך" מיט וועלכע מ-האט גינומען דעם המון. זשאַבאָטינסקי שווערט זיך אַז ער מיינט מיט זיין „רעליגיע" באמת, אבער ס-איז קיינער נישט אויף אַזויפיל נאַאיוו אַז ער זאָל אויך נישט אָפּשאַצן די פּסיכאָלאָגישע פעאיקייטן פון זשאַבאָטינסקין, זיין אויסגיצייכנט קענען די מאַסע ווי יעדער אַרטיסט-רעדנער, ער ווייסט, אַז דער רעליגיעזער סענטימענט האט נאך אַ סך צו זאָגן ביים פאָלק און ער ווייסט ווי אַזוי דאָס אויסצונוצן.

וועגן מהות פון רעוויזיאָניזם איז איבעריק צו רעדן. ער איז אַלעמען באַקאַנט און ביי אַן-אַנדער געלעגנהייט האבן מיר בריט איבער דעם געשריבן אַרומשמועסנדיק זשאַבאָטינסקיס „אַנגיקניפּט זיין אין דער יידישער מסורה".

קורץ, ביי די פיל מאַליקע דעקלאַראַציעס אין דער פּרעסע פון זשאַבאָטינסקין, אַז ער גייט נישט אויף פאַשיסטישע וועגן, אַז ער מיינט נאר אַן-הערצליאַנער ציוניזם אַ יידישע מלוכה אויף ביידע זייטן ירדן, אַז ער איז אין גרונט אַ דעמאָקראַט, איז אבער דער כאַראַקטער פון דער פּאַרטיי אַ דורכאויס מיליטאַריסטישער און פאַשיסטישער אין טאָן און אין דער פאָרם. דאָס זעלבע אָפּרירן מיט די פאַשיסטישע מלוכות, דאָס זעלבע וועלן שפּילן אויף די סטרונעס פון המון מיט וואָס פאַראַ מיטלען עס זאָלן נישט זיין.

אין דער צייט וואָס מיר שרייבן די שורות איז שוין קלאָר די שטעלונג פון צ"ק פון אגודת ישראל וועגן דער נצ"א וועלכע איז זייער לאַניש אין קאַנסעקווענט און איז פאַרפליכטנד.

זשאַבאָטינסקיס אויפפאַסונג פון יידישקייט איז זייער אַ פלאַטשע און פלאַכע, און עס רופט נאר אַרויס שטוינונג אויף אַט דעם זייער טאַלענטירן מענטש וואָס האט אין פאַרלויף פון זיין נאָענט-שטיין צום אָרטאָד. יידנטום נישט באַוויזן צו באַקומען אַ שטיקל השקפה וועגן מהות פון יהדות.

אַ מענטש וואָס שרייבט, אַז זיין אומקער צו רעליגיע האט אים באַוויזן דער עיקר הרב קוקס פּראָ-שטעלונג צום ענין סטאַווסקי און להבדיל די נאָבעלע האַלטונג פון די קאַטוילישע גלחים אין דייטשלאַנד, אַזאַ מאָטיווירונג מאַכט נאר ... צוכערלעך די נאָכקומענדע נאך איר רעליגיע-דעקלאַרירונג. עס איז דאך קלאָר אַז אַזאַ ארט פרומקייט איז צו גאַרנישט מחייב און אַ פּשיטא אַז נישט פאַר איר וועט מען גיין אויף קידוש השם. אין בעסטן פאַל איז עס די „טאָלעראַנץ" צו רעליגיע וועלכע מיר האבן דאך שוין אויך געהערט פון דער מפא"י אויפן לעצטן ציוניסטישן קאנגרעס. אין בעסטן פאַל איז עס דאך נישט בעסער ווי דאָס רעפאָרם—יידישקייט וואָס האט זיך אויך אָנגיהויבן מיט „גאַטס דינסטן" און קעגן וועלכע אונדזערע גדולים האבן אַזוי געקעמפט.

עס איז פיל געפערלעכער ווי די אָפענע הפקרות פון מפא"י ווייל פון דאָרט דראָט נישט קיין טשטוש הגבולין פון יהדות און גראַד פון דער דעקלאַראַציע פון דער נצ"א לאָקערט אַמשטאַרקסטן אַ פאַרפלאַכונג פון די גרונט פּרינציפּן פון יהדות, אַ פאַרוועלטלעכונג און פאַרגויאישונג. דאָס האַלטן זיך ביי דער פאָרים בלויז אָפיציעל לשם פּאַראַד און וועלן איינשמועסן אַז „אלה אלהיך ישראל", אַז דאָס איז עס די רעליגיע און דערפאַר האבן מיר אין משך פון טויזנטער יאָרן געקעמפט—דאָס איז דראָענדיקער ווי דאָס לגמרי נישט אָנערקענען רעליגיע פון דער מפא"י.

האט די נצ"א אַ צוקונפט?

קיין נביא קען קיינער נישט זיין, דאָס אינדוסטריעלע און קאַפּיטאַליסטישע א"י איז פיל מער געאייניקט צום רעוויזיאָניזם ווי צו דער מפא"י, דאַקעגן דאָס אַרבעטנדיקע א"י וואַרפט דעם רעוויזיאָניזם אַנטשיידן אָפּ, נישט האָבנדיק קיין אינטערעס פאַר מליצות און פאַכן מיט דער שווערד.

ווען נישט די פּראָוואָקאַטאָרישע האַלטונג פון „מזרחי", וועלכער וואָלט צוגישטאַנען צום נצ"א וואָלט געווים פּאַמעלעך די נייע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אויסגיוואַקסן אין אַ כוח כלפי חוץ בעיקר. אבער דער „מזרחי" האט פאַראַטן די האָפנונגען, וועלכע זענען מצד די רעוויזיאָניסטן אויף אים געלייגט גיוואָרן. די מפא"י האט צוגיקריגן אַ חלק פון רעליגיעזן יידנטום, מיט וועלכן זי וועט זיך קענען ווייזן פאַר דער וועלט, אַז זי שטעלט מיט זיך פאַר דעם רוב מנין ורוב בנין.

און דעריבער שטייט די נצ"א פאַר זייער אַ שווערער וועג, וועלכן נאר געציילטע פון זיי וועלן אים אויסהאַלטן, ווייל ווי גיזאָגט איז נאר אַ קליינער טייל אידעאַל און קאַנסעקווענט. די איבערלויפער וועלן זיך אין צווישן זוכן מסתמא אַ נייעם ארט אויף אַ בעסערע קאַריערע אין „מזרחי" אָדער אַנדערשוואו און דעריבער איז שווער פאַראויס צו זאָגן צי וועט דער קומענדיקער נצ"א-קאנגרעס זיין אַן-אָנהייב פון אַ סעריע קאנגרעסן וואָס וועלן פאַרטרעטן פּאַמעלעך די קאנגרעסן פון דער אַלטער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, אָדער אַ „קאנגרעס-קאַמעדיע", ווי דער קאנגרעס ווערט אָנגערופן מצד די לינק-געשטימטע זשורנאַליסטן פון „בדרך", „היינט" און אַנדערע געגנעריש געשטימטע אָרגאַנען.

די צייט וועט אונדז ווייזן.

זצ"ל ר' אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

פון ארץ-ישראל איז דערהאַלטן גיוואָרן די טרויעריקע ידיעה, אַז דאָרטן איז נפטר גיוואָרן אינעם זיבעציקסטן יאָר פון זיין לעבן, דער ראש הרבנים הרה"ג ר' אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל.

דער נפטר האט גישמט אין דער גאַנצער וועלט מיט זיין גיוואַלטיקער גאונות בנגלה ונסתר. גיווען אַ מוסטערהאַפטער ערלעכער מענטש און בעל מדות. גוט-האַרציק און מיט אַ שטאַרקן רגש פון אהבת-ישראל. פאַראינטערעסירנדיק זיך מיט יעדן ייד, וואָס האט אין אים גיפינען אַ געטרייען פריינט און פירער.

אַ באַזונדערן ארט האט פאַרנומען ביי אים, די ארבעט פאַר ארץ-ישראל וואָס ער האט אויפגעשענקט זיינע בעסטע כוחות, צוהעלפנדיק יעדן וואָס האט נאר גיוואָלט לייגן אַ ציגל צום אויפבוי. זיין גרויסע חיבת-הארץ האט גורם גיווען ער זאָל אָנקוקן פון די שלעכטע מעשים פון די פרייע ציוניסטן גלייבנדיק באמונה שלימה, אַז זיי וועלן תשובה-טון האט ער זיי מקרב גיווען און ...טערלעך געשטראָפט אויף יעדן חילול השם והקודש, וואָס איז פאָרגיקומען אין אונדזער הייליק לאַנד.

דאָס חרדישע יידנטום, וואָס האט נישט מסכים גיווען אין גאַנצן מיט זיין שיטה, האט אבער גיהאַט דרך-ארץ פאַר זיין גרויסער פּערזענלעכקייט, פאַר זיין גדלות און צדקות און זיך שט...רק גירעכנט מיט זיין ווארט.

זיין אבידה איז פאַרן גאַנצן יידנטום בכלל און פאַרן רעליגיעזן יידנטום בפרט אַן-אבידה שאין לה תמורה, וועגן וועלכע ס-איז שווער, אין די ערשטע פאַר טעג, צו געבן אַ שטאַרקערע אין גינוגנדע באַצייכנונג און אָפּשאַצונג וואָס מיר וועלן עס טון אינעם קומענדיקן נומער.

דער נפטר האט אָפיציעל נישט געהערט צו קיין שום פאַרטיי. ער האט גידינט דעם גאַנצן כלל מיט זיין פלאַמיק הארץ און גרויסער נשמה, פאַר וועמענס פרישן קבר מיר שטייען אינאיינעם מיטן כלל ישראל און באַוויינען.

חבל על דאבדין

יוד

דעם טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אויס דער פאַמיליע קליינמאַן צום טרויעריקן טויט פון זייער ליבער טאכטער מלכה ע"ה.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

לערערין י. ווערדיגער, בתי-פירערין ה. מאזעס.

וולאָצלאַווק — דריטער קורס בית-יעקב.

אין טיפן טרויער באַוויינען מיר דעם אַזוי פריצייטיקן טויט פון אונדזער סימפאַטיקערן און שטענדיקע מיטאַרבעטערין פאַר אונדזער אידעאַל חנה זילבערשפּיץ ע"ה.

די נאָך איר טרויער פאַרבליבענע יגדער, יתומים און די גאַנצע פאַמיליע — דריקן מיר אויס אונדזער שטאַרקסטן מיטגיפיל.

בנות אגודת ישראל.

ניי-קאַרטשין. לערערין ג. סטאַלעוויטש.

דעם טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אויס אונדזער חברה יוטע אַרביספעלד, צוליב דעם פריצייטיקן טויט פון איר מוטער ע"ה. זאָל זי זיין גיטרייסט צווישן די אבלי ציון.

בנות אגודת ישראל. שטערן און וואַגנער, בילגאָריי. פּערל גערשטענבלים.

דעם טיפסטן ביילייד דריקן מיר אויס אונדזער ל. בנ"י-חברה יוטא בראַפמאַן, צוליבן פריצייטיקן טויט פון איר אייס נגליבטע שוועסטער ע"ה. אין דער אַרבעט פאַר אונדזער אידעאַל זאָל זי אַ טרייסט געפינען.

בנות אגודת ישראל. גרופּע „אחדות", לערערין דבורה פרוזשינסקאַ און חנה מרגליות.

טורעק.

אונדזער ל. גיח. לערערין צבי' מאַרטענפעלד צום פריצייטיקן טויט פון איר ברודער זלמן ע"ה, דריקן מיר אויס דעם טיפסטן מיטגיפיל. אין דער אַרבעט פאַר אונדזער אידעאַל זאָל זי אַ טרייסט געפינען.

5-טער קורס בית יעקב.

קעלץ.

דעם טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אויס אונדזער ליבער און הערציקער לערערין צבי' מאַרטענפעלד און איר ח' פאַמיליע, צוליבן טויט פון זייער זון און ברודער זלמן ע"ה.

זאָל זיי השי"ת טרייסטן און זיי זאָלן מער פון קיין צער נישט וויסן. אמן!

חברות פון בנות אגודת ישראל:

מאַטל לערער, חי' סטאַשעווסקאַ, ח. דזיעוויעצקאַ, ז. סטראַסבערג, ל. שיקמאַן און ד. דאמב.

קעלץ.

טיף דערשיטערט דריקן מיר אויס אונדזער מיטגיפיל דער חברה רחל קאַמיאַנקאַ ווי אויך די גאַנצע פאַמיליע, צוליבן טויט פון זייער הייס-גיליבטער מוטער ע"ה. זאָל השי"ת אייך טרייסטן צוזאַמען מיט די, וואָס טרויערן אויף ציון און ירושלים, און אין דער געטרייער אַרבעט פאַר אונדזער אידעאַל זאָלן זיי אַ טרייסט געפינען.

לאָסק. ציפּורה ראָטשטיין.

לאָדזש. לאה זאַגדמאַן.

ביילאגע צום
בית־יעקב־זשורנאל
נומער 128

בנות־בלעטער

אלול תרצ"ה

בית־עולות אויפן נאמין פון שרה שענירער ע"ה

מיר אלע פילן זיך מחויב צו פאראייביקן דעם אנדענק פון די שעפערן און בויערן פון „בית יעקב" אין בנות-באוועגונג, פרוי שרה שענירער ע"ה.

מיר זענען שולדיק א חוב די מוטער פון אונדזער באוועגונג, וועלכע איז די רעטערן פון צענדליקער טויזנטער יידישע נשמות. אין א צייט ווען ס-איז פארגיקומען אזא גרויסער אפפאל-פראצעס פון יידישע טעכטער אויף דער יידישער גאס, אין א צייט ווען מ-האט גימיינט, אז דאס פרויען-דור רייסט אין גאנצן איבער מיט איר הערלעכן עבר, מיט די וואונדערלעכע פרויען-גישטאלטן, וואס האבן שטענדיק פארשאפן רום און כבוד דאס יידישע פאלק. אין אזא צייט האט א ליכטיקער שטערן אויפגישיינט אויפן יידישן האריזאנט, און גיוועזן איז עס פרוי שענירער ע"ה, וועלכע האט גיהערט א שטימע פון ג—ט וואס האט זי גירופן, אז זי זאל לאזן הערן איר קול צווישן די יידישע פרויען, און איר איז איבערגיגעבן גיווארן דאס שליחות צו פארפעסטיקן די גאלדינע פעדים וואס בינדן דעם עתיד מיטן עבר, זי האט איר אויפגאבע ערלעך דערפילט, איר איז גילונגען צו שאפן דאס ריזן-ווערק, איר'ע ווערטער, וועלכע זענען ארויסגיגאנגען פון א ריין הארץ האבן אריינגידרונגען אין די פארבארגינסטע ווינקעלעך פון אונדזער מחנה. און איר מסירת-נפשדיקער ארבייט איז גיווארן באקרוינט מיט דערפאלג.

און פלוצלינג איז די מוטער פון דעם פראכטפולן בנין אין מיטן פון איר ארבייט אוועקגיריסן פון אונדז. מיר מוזן דעריבער איר א מאנומענט שטעלן. עס פרעגט זיך וואס פארא אנדענק דארפן מיר מאכן אונדזער באליבטער פירערין?

זאלן מיר איר שטעלן א נישט לעבידיקן מאנומענט? ניין! דאס איז נישט גיוועזן דער רצון פון פרוי שענירער ע"ה. זי וועלכע האט אוועקגיגעבן אירע כוחות אונדזער באוועגונג, און דער שענסטער חלום אירער איז גיוועזן צו זען די צוקונפט פון יידישע פרויען אין אונדזערע הענט, דארפן מיר דאך שאפן אזא מאנומענט וואס זאל באפרידיקן דעם ווילן פון פרוי שענירער ע"ה. מיר דארפן שטעלן איר א לעבעדיקן מאנומענט, וואס זאל צוהעלפן פארשטארקן און פארפעסטיקן די יסודות פון אונדזער ארגאניזאציע, יעצט ווען דער דראנג נאך ארץ-ישראל איז גרויס.

מיר האבן זיך גיגומען דארט אין הייליקן לאנד צו שאפן א שטארקן פראנט פון פרומע יידישע טעכטער, און מיר שיקן נאך ארץ-ישראל אונדזערע בעסטע שוועסטערן וואס זאלן אינים הייליקן לאנד פארווירקלעכן אונדזערע גרויסע אידעאלן, ווייל היינט צו-טאג האט ארץ-ישראל א גרויסע באדייטונג פאר גאנצן כלל-ישראל. נאך ארץ-ישראל זענען יעצט גיווענדעט אלע בליקן. ארץ-ישראל ווערט א צענטראלער פונקט פון יידישן לעבן, דארף דעריבער גרויס אויפמערקזאמקייט גישאנקין ווערן די גישטאלטונג פון ארץ-ישראלדיקן ישוב.

ארץ-ישראל איז לײדער באהערשט פון אנ-עלימענט, וועלכער האט דעם ציל צו פארגויאישן ארץ-ישראל, די ארטאדאקסיע האט א גרויסן היסטארישן הוב צו שיקן ח"צים און חלוצות, וועלכע זאלן באשצן דעם מוט צו פארמעסטן זיך צו ארידנין דאס גאנצע ארץ-ישראל-לעבן לויט דער תורה.

די בנות-הלוצות פארן אט מיט דעם ציל, זיי זענען די העראאישע העלדינס מיט די גלענצנדסטע פערספעקטיוון פאר דער יידישער צוקונפט. מיר דארפן זיי דעריבער פארלייכטערן אין זייערע אויפגאבן.

מיר מוזן ס-ערשטע פאר זיי שאפן א היים ווי זיי זאלן באלד ביי זייער אהיגקומען האבן אנ-ארט ביז זיי וועלן זיך איינארדנין, אזוי אז זיי זאלן נישט דארפן ארונטער צופאלן אונטער פרעמדער השפעה. דער בית-עולות אין ארץ-ישראל אויפן נאמין פון שרה שענירער ע"ה זאל אלזא זיין דער מאנומענט מיט וועלכן מיר וועלן ערפילן לכל-הפחות מיט עפיס אונדזער חוב, און מיר געבן אפ דעם גיהעריקן כבוד אונדזער גיטרייער מוטער. און מיר האפן, אז די אלע, וועלכע האבן גיוואוסט וואס פרוי שענירער ע"ה האט אויפגיטון פאר אונדזער דור, וועלן אודאי צוהעלפן צו דער גרויסער אקציע.

יעדע איינציקע יידישע פרוי דארף זארגן דערפאר, אז דאס בנין זאל וואס גיכער גיבויט ווערן, און ווי נעמט מען די מייסטערס צו אט דעם בוי? דאס וועט זיין די יידישע פרוי, וועלכע וועט זיך באשטייערן אויף וויפל זי איז נאר בכוח.

די שרייבערן פון די שורות האט שוין גימאכט א פרואוו, וועלכער האט (ב"ה) זיך גלענצנד איינגיגעבן, עס זענען אין שטאט גיזאמלט גיווארן הונדערטער זלאטיס אויף דעם בית-עולות. דארף דעריבער די גאנצע באוועגונג זיך אראפנעמען א מוסר-השכל — און אלע ווי איינע זיך שטעלן צו דער ארבייט ביים שאפן דאס מאנומענטאלע בנין לכבוד די היסטארישע גישטאלט וואס אלע אונדזערע דערגרייכונגען זענען אויסשליסלעך איר פארדינסט.

לאמיר אפגעבן כבוד אונדזער אומפארגעסלעכער מוטער שרה שענירער ע"ה.

שרה פעסע גוטמארגן.
דאכושין-דרעזיענק

אונדזערע זומער־קאלאניעס

יעדיס יאר פלעגן מיר איינארדנין א זומער-קאלאניע פאר אונדזערע בנות-חברות, דען וואס פאר א באדייטונג ס-האט א קאלאניע פאר אונדזער ארבייט איז דאך קלאר. די קאלאניע איז גיוועזן נאר פאר קראקעווער חברות, דער אנטייל פון די פראווינצער איז גיוועזן גאר קליין. אבטערווירנדיק אבער אונדזער ארגאניזאציע און בכלל די באוועגונג האבן מיר באמערקט מאנגל אין פאראינטערעסירן זיך איין שטאט מיט, דער אנדערער. מיר האבן דאן אנערקענט, אז א גימיינזאמע קאלאניע וואלט גישאפן נאנטקייט און פאראינטערעסירונג. דעריבער האבן מיר באשלאסן צוזאמען מיט צווי שכנותדיקע בנות-גרופן, צו ארגאניזירן די קאלאניע.

צונ-עו שט האט עס גיהייסן בלויז קשאנאוו און ניי-צאנדז, שפעטער זענען צוגיקומען נאך חברות פון שענדישאוו, לעמבערג, ביליץ, טעשין או"וו. די קאלאניע איז גיווען גיטיילט ווי שטענדיק אין צווי טורנען, ס-איז מיט יעדע שטאט גיקומען זייער פירערן. אבער קראקע מיט די דריי איבריקע ארגאניזיר-שטעט, האבן אגיפירט מיט דער קאלאניע.

אין פיוניטשנא טרעפן מיר זיך. די ארבייט ווערט דאן צוטיילט אין דריי טיילן: אדמיניסטראציע, גייסטיקע ארבייט און א השגחה איבער די קאלאניע. דער סדר-היום איז גיוועזן פאלגנדער: 6 פרי — אויפשטיין, 7,30 גימנאסטיק, וואשן 8—7,30 דאווינען, 8,30 פרישטיק, 9, רוימן, 10 שעור. און אזוי איז גיוועזן דער סדר-היום פונים גאנצן טאג אויסגיפולט מיט פארשידענע לימודים א. א. וו. וואס האבן גישאפן א יידישע השקפה אויפן לעבן און זיינע דערשיינונגען, באזונדערס אויף דער אויפגאבע פון דער יידישער פרוי, אינים פאמיליע-לעבן.

ביי די לימודים פון חומש האבן מיר באהאנדלט און אדורכגיארבייט די פראבלעמען פון צניעות, יידישער אפטימיזם, זעלבסט-ארבייט (אויפן לעצטן האט מען זיך פיל אפגישטעלט) א דורכגיארבייט „אשת חיל" און דערביי באהאנדלט דעם כאראקטער פון א יידישער פרוי, וועגן בנות אגודת ישראל. כיבוד אב ואם א. אז. וו. ביי אט די טעמים פלעגן מיר זיך א סך אפשטעלן און דערביי באנוצט א פארשידנארטיק מאטעריאל. א חוץ דעם איז גיוועזן גילעגנהייטס-שיעורים ווי תשעה-באב (ציון הלא תשאלי, על נהרות בבל, הפטורות א. אז. וו.) א באזונדער ארט האט פארנומען די פרעסע, וואס מ-האט מיט אינטערעס גילײנט און אדורכגישמועסט אלע אקטועלע גישעענישן.

א חשוב ארט האבן פארנומען די אפטע אויספלוגן עטלעכע מאל אין דער וואך. וואס האט גיהאט דעם ציל צו ארייננדרינגען אין דער ג—טלעכער בריאה, אין איר פארבן-רייכקייט וואס שטארקט פיל דעם מענטש.

אויף די גימיינזאמע קאלאניע איז כאראקטעריסטיש גיוועזן די ארבייט פון די באזונדערע גרופן, וואס זענען אנגיפירט גיווארן דורך זייערע פירערינס; צו דעם צוועק זענען איינגיארדינט גווארן ארגאניזאציע-אוונטן, אויף וועלכע ס-איז פון אלימען איבערגיגעבן גיווארן א באריכט.

אזעלכע אוונטן האבן פיל גיגעבן. יעדע שטאט האט גיזען די מעלות פון דער אנדערער און אירע אייגינע חסרונות, און די אלע מעלות האט מען מיטגינומען אהיים, וואו מ-האט עס איינגיפירט אינים ארגאניזאציאנעלן לעבן.

א באזונדערן און גאר חשובן ארט, האט פארנומען דער שבת. די זמירות, סדרות, שמועסן, פרק. אפטמאל הפטורה, האבן א סך חן און ערנצקייט צוגיגעבן, נישט בלויז אינערלעך נאר אויך אויסערלעך. האט זיך אנגיזען דער תפארת פון שבת, דורכן שיינים דעקארירטן זאל. אבער נישט בלויז דער שבתדיקער טיש איז גיוועזן אזא ערנצטער, נאר די גאנצע

אטמאספערע איז גיוועזן באהויכט מיט א סך ערנצקייט. דורך די לימודים פון דינים. ביי יעדער גימיינזאמער סעודה גישמועסט דברי-תורה און דאס לערנין פארווירקלעכט אין מעשים. מ-האט פארבינדן דאס לעבן אויף שריט און טריט, לויט די גילערנטע דינים. יעדן טאג איז מען עפיס נייעס גיוואר גיווארן, ווייטער גיגאנגען אין יידישקייט.

דאס איז דאך גיוועזן דער רצון פון פרוי שענירער ע"ה, וועמינס גייסט ס-האט זיך שטארק גילאזט פילן אויף דער קאלאניע. איר גייסט און אחריות פאר אונדזערע מעשים, וואס דארפן זיך פארשטארקן און שטייגן אין יידישקייט. דער קולימינאציע-פונקט פון דער קאלאניע, איז גיוועזן די גרויסע פגישה פון די בנות-חברות וואס איז פארגיקומען ביי אונדז, אין וועלכן ס-האבן אנטייל גינומען אויך די קאלאניעס פון טארנאוו און לאדזש. אויך א גרויסע צאל חברות פון ניי-צאנדז. ס-איז גיווען א יום-טוב אין דער באוועגונג, א קידוש השם ווען מ-האט גיזעען ווי צווי הונדערט (כ"י) יונגע מיידלעך האבן מאניפעסטירט און פראקלאמירט זייער אנגיהעריקייט צו דער ארטאדאקסיע און מחזק זיין זיך, כדי צו דערפילן אלע התחייבותן.

און דא האט זיך ערשט גילאזט פילן דער גרויסער מאנגל אין דעם גרויסן מענטש אין אונדזער מאמע ע"ה, אבער גלייכצייטיק האט מען גיפילט דעם גרויסן כוח אירן, דעם ריזן-קראפט וואס זי האט אין אונדז אריינגישטרומט און מיר האבן זיך ניקאנט מוז זיין. ס-האט גיזאלט זיין א גימיטלעכער צוזאמענטרעף, איז עס פארוואנדלט גיווארן אין א שעה פון דין-וחשבון, ס-זענען אפגיגעבן גיווארן באריכטן פון יעדע קאלאניע, ס-האט זיך גילאזט שטארק באמערקן דער חסרון און א גימיינזאמער ריכט-ליניע און כאראקטער. ס-איז אנטשטאנען א גאר ערנצטער וויכוח און ס-זענען קריסטאליזירט גיווארן די אויפגאבן פאר א קאלאניע פון בנות-אגודת-ישראל און ס-איז באשלאסן גיווארן צו שטעלן דאס גרינדן קאלאניעס אין סאמע מיטן פון אונדזערע ארבייט-גיביטן.

די פגישה האט גימאכט א גרויסן רושם און מ-האט לאנג דערפון גירעט, פון איר פראקלאמירן א קאמף פארן דערהאלטן דעם יידישן דין.

מיר האבן נאך אמאל גיוואלט מאכן א פגישה אין קראשטשענקא, אבער עס איז צוליב פארשידענע סיבות נישט צושטאנד גיקומען. פיל פרייד האט פארשאפט דער אויספלוג אין די פיענינעס, וואס האט פיל גילערנט.

גאר אינטערעסאנט איז גיוועזן די אנקעטע צווישן אונדזערע חברות: וואס איז די אויפגאבע, אלס בנות-קע? ס-זענען זייער באלערנט גיוועזן די ענטפערן, באזונדערס די וואנט-צייטונג מיט איר אינהאלט.

דאס צוזאמען - לעבן איז גיוועזן זייער הארציק. מ-האט זיך צוגיבינדן איינע צו דער צווייטער, און דעריבער איז דאס צושיידן זיך גיוועזן זייער שווער, און דאס האט זיך גילאזט פילן אויפן גיזעגינונג - באנקעט, וואס איז אדורך פייערלעך און ערנצט. מיר זענען זיך צופארן מיט פרישע כוחות אין מוט צו דער ארבייט.

די לעצטע אפשיד-ווערטער, האבן שטארק גירירט און עדות-גיזאגט אויף די איינגיווארצלטע לימודים פון אונדזער מאמע ע"ה, וועמינס רוף מיר הערן נאך:

שטארקט אייך, פאלט נישט פון מוט. ס-זענען טרערן גיפאלן אויף אונדזער מאמע ע"ה, וואס פעלט אזוי שטארק, אויך פאר ד"ר דייטשלענדער ע"ה. מיר פילן זיך ווי יתומים אבער — עבדו את בשמחה — בעט זיך א קול, דאס מוזן מיר גידענקין און דאס וועט אונדז שטארקן — ג—ט איז מיט אונדז!

די קאלאניע איז פארענדיקט, אבער מיר זענען נאך צוגיבונדן צו איר מיט א סך פעדים, די קארעספאנדענץ צווישן די גרופן האט א סך חיות אריינגיברענגט און פארשטארקט דעם גייסט פון פרוי שענירער ע"ה. איר ציטער פאר א יידישן דין און אחריות-גיפיל פאר דער באוועגונג.

ס-איז שווער צו געבן א באריכט פון אזא קאלאניע, מע מוז עס אליין אדורך לעבן. די פראבע פון שאפן גימיינזאמע קאלאניעס איז ב"ה גילונגען און אלע דארפן עס נאכטון.

מיר זענען זיך צופארן. אבער דער כוח איז פארבליבן. דער כוח, א שטארקער און א גימיינזאמער צו ווייטערדיקער ארבייט.

מיר וועלן זיך אוודאי נאך א מאל טרעפן, אי"ה אויף די קומינדיקע גימיינזאמע קאלאניע, ווידער שעפן פרישע כוחות צו דער ווייטערדיקער ארבייט.

זאל אונדז ג—ט העלפן און געבן כוח אין אונדזער שטרעבן און ארבייט פאר יידישקייט.

רבקה הארוויטש.

ישראל אייזנבערג

אינסטינקט און שכל

ווען מע גיט א בליק אין דעם נאנטן עבר — און אין דער געגנווארט — פון דער בנות - באוועגונג, איז אוודאי דער מצב א גאנץ צופרידן-שטעלנדיקער. די פרויען-יוגנט וואס די פרייע מכל המינים האבן שוין גיהאלטן פאר זייער שלל — זענען היינט א מחנה וואס רופט ארויס גרויס באוואונדערונג. ווען מיר פארטראכטן זיך אבער, פאר וואס גיפינין זיך נאך היינט פאסיווע מחוץ דער באוועגונג און שטייען גאר פון דערווייטנס — אמת, ס-איז דא גאנץ ספעציפישע ארט-באדינגונגען אין יעדער שטאט און שטעטל, ווי ס-שעמען זיך מיט יונגערע חברות וכדומה, אבער דאס איז נאך נישט די אמתע סיבה, דען אויב א מענטש ווערט מיטגיריסן מיט אנ-אידיי, איז ער זיך בכוח אויפצוהייבן איבער די קליינלעכע מניעות. מיר דארפן דעריבער זוכן טיפערע סבות.

מיר מוזן דעם דיאגנאז זוכן נישט אין אונדזערע באגרעניצטע ד' אמות, מיר מוזן טיפער אריינדרינגען אין דער פסיכאלאגיע פון דער יוגנט בכלל און דערפון מאכן די גיהעריקע מסקנות. צוליב וואס מיר ליידן.

ס-איז אבער ידוע, פון די מענטשלעכע חושים וואס פירן אן מיטן גייסטיקן לעבן, האט היינט די איבערהאנט — דער רגש. דער אינסטינקט און טאקי ביי יוגנט האט דאס גיפיל די שטארקסטע השפעה.

און דערפאר זעען מיר, ווי גידאנקען וואס ווערן פארשפרייט דורך שרייבער און דעמאגאגן, ווערן באלד צוכאפט און צוטראגן דורך דער יוגנט.

כאפט זיך א רעטארישער מאגיקער און פארבינט די אויגן מיט ברוינע, רויטע אדער אויף יידיש — ווייס-בלאע פענער, וואס כשרט די תאוות מיט אנ-אויסגיפשטלטן היתר, איז די יוגנט שוין זיינע. און וואס מער ער קען אפטויטן דעם שכל און זיין ארט זאל פארנעמען דער אינסטינקט — אלס פעסטער פילט ער זיך.

היינטיקע מענטשן ליידן בכלל אויף גייסט-אלטקייט. ווען איר וועט טרעפן היינט א צוואנציק יאריקן יוגנטלעכן און איר וועט אים פרעגן וועגן זיין לעבן, וועט ער אייך שוין האבן צו דערציילן א גאנצע היסטאריע. „כ'האב דאס און יענץ גיטון ווען כ-בין גיוועזן יונג". אט אזוי רעדן שוין די יונג-גיוועזינע — „יוגנט" כ'האב שוין פון א סך רעזיגנירט. דאס זעלבע אויך מיט די אין שכל אלט גיווארינע יוגנט.

פאנגט איר זיין אינסטינקט, איז שוין קיין שום מורא פארן שכל. דערצין שטאמין אויף די אלע וועלט-איבערקערינישן, וואו די יוגנט ווארפט זיך פון איין עקסטרעם צום צווייטן, אלץ דערפאר ווייל דער דעמאגאג שפילט אויף די אינסטינקט-סטרונים.

קומינדיק צו דער מסקנא, אז די וועלט איז ארומגיכאפט פון פלאכקייט, פוסטקייט און עם-הארצות, נישט פארטיפן זיך אין קיין פראבלעמען און אידעען, ווערט שוין פאר אונדז קלאר אט די נישט ברייטע עקספאנסיע פון דער אגודה-באוועגונג בכלל.

איז דאך די אגודה-אידייע גיגרינדעט אויף דעם „ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", וואס הייסט, אז נישט אלץ וואס אימפאנירט דאס אויג און פאנגט דאס הארץ — איז דער לעבנס-אינהאלט פון מענטש. מער פון אלץ פאדערט די תורה פארטיפונג אין שכל. אבער מיר דארפן נישט אראפלאזן די הענט, מיר דארפן ווייטער ארבייטן אין דער ברייט. ד. ה. אריינציען די אלע וואס שטייען נאך מחוץ דער בנות-באוועגונג. פון די דערפאלגן ביז איצט, ווייזט זיך ארויס, אז ס-איז דא אנ-ארט אויף עקספאנסיע.

דער סך-הכל איז, אז וואס מער די צענטראלע פון „בנות" פארברייטערט איר קולטור-ארבייט. אבער פשוטער גירעט: די פראפאגאנדע פאר אנ-אי-האלט אין לעבן. אלץ מער און גרעסערע שאנצן האט זי צו פארברייטערן די באוועגונג, ווייל אויב אנ-אינהאלט-לעבן. איז עס נאר אין די רייען פון די בנות — וואס פריידיקט א לעבן אויף די יסודות פון דער תורה, וואס הייסט: נישט מיטגיריסן ווערן מיט דעם אינסטינקט, פרי-אלטקייט. נאר כסדר שטייגן, זוכן מיטן שכל אנ-אינהאלט אין לעבן.

תרצ"ו יובל־יאָר פון „בנות אגודת ישראל" אין פוילן

אַרביט־פּלאַן פון דער בנות־צענטראַלע אויפן צענטן יאָר תרצ"ו

1. יובל־יאָר תרצ"ו

דאָס היינטיקן ווינטער תרצ"ו ווערט 10 יאָר זינט ס'איז גיגרינדעט גיוואָרן די אָרגאַניזאַציע בנות־אגודת־ישראל אין פוילן. די צענטראַלע פאַרמעסט זיך ענערגיש דאָס דאָזיקע יאָר אויסצונוצן פאַר אַ ברייטער טעטיקייט, אויפצולעבן, רעאָרגאַניזירן און פאַרשטאַרקן די מעשים פון דער בנות־אָרגאַניזאַציע אויף אַלע גיביטן.

2. צענטראַלער יובל־קאָמיטעט

פון חודש תשרי אָן ווערט גישאַפן אַ ספּעציעלער צענטראַלער יובל־קאָמיטעט, וואָס וועט האָבן די אויפגאַבע אָנצופירן מיט אַלע אַרביטן פונים יובל־יאָר. דער צ. ס. וועט פאַרוואַנדלט ווערן במשך דעם יובל־יאָר אַלס צענטראַלער סעקרעטאַריאַט פונים יובל קאָמיטעט. במשך דעם חודש וועלן גישאַפן ווערן אין יעדן אָרט ספּעציעלע קאָמיטעטן, וואָס וועלן זיך מתחייב זיין צו פירן אַלע יובל־אַקציעס במשך דעם יאָר צ"ו. די יובל־קאָמיטעטן וועלן שטיין אין ענגין קאָנטאַקט מיטן צ. ס. פונים הויפּט יובל־קאָמיטעט און פון אים באַקומען כסדרדיקע אינסטרוקציעס. שוין אינים קומענדיקן נומער בית־יעקב וועלן פאַרעפנט־לעכט ווערן די נעמען פון אַלע יובל־קאָמיטעטן. די אָפּטיילונגען וואָס וועלן זיך אָפּזאָגן פון שאַפן יובל־קאָמיטעטן ווערן אויטאָמאַטיש אויסגישלאָסן פון דער צענטראַלע.

3. גרינדונג פון נייע אָפּטיילונגען

אין שטעט וואו ס'עקזיסטירן נאָך נישט קיין בנות־אָרגאַניזאַציעס וועלן במשך דעם חודש חשוון אַרויסגירופן ווערן ביי זיי גרינדונגען פון בנות־אָפּטיילונגען. דער צ. ס. וועט אַרויסשיקן ספּעציעלע אינסטרוקציעס אין אַלע שטעט וואו ס'עקזיסטירט אַגודיסטישע אָרגאַניזאַציע און בית־יעקב־שול, זיי זאָלן שאַפן אין זייער אָרט אַ בנות־אָרגאַניזאַציע.

4. יובל־אַקאַדעמיעס

אינים חודש כסלו וועלן פאַרקומען אין יעדן אָרט ספּעציעלע יובל־אַקאַדעמיעס לויטן פּראָגראַם וואָס דער צענטראַלער יובל־קאָמיטעט וועט צושיקן. אָנטייל צו נעמען אין די יובל־אַקאַדעמיעס וועלן אין יעדן אָרט דעליגירט ווערן רעדנערס און רעדנערינס פון דער נאָנטער סביבה.

5. יובל־פּגישות

במשך די חדשים טבת־שבט וועלן פאַרקומען אין אַ גאַנצע ריי שטעט יובל־פּגישות מיט אַ ספּעציעלער פּראָגראַם. אין אַלע פּגישות וועט זיך פּערזענליך באַטייליקן רעד. פרידנזאָן און האַלטן אַן אַלגעמיינעם רעפעראַט וועגן דער באַדייטונג פונים יובל. אַ חוץ אַ באַזונדערן רעפעראַט „איינדרוקן פון אַ רייזע איבער ארץ־ישראל".

6. יובל־קאָנגרעס

אינים חודש אדר וועט פאַרקומען אַ קאָנגרעס אין וועלכן עס וועלן זיך באַטייליקן דעלעגאַטנס פון אַלע לענדער, וואו ס'עקזיסטירן אָרט. פרויען־אָרגאַניזאַציעס. דער קאָנגרעס וועט אָרגאַניזירט ווערן מוסטערהאַפט און דאַן וועט אויך גילייגט ווערן דער יסוד אויף אַן־אַלוועלטלעכן פרויען־פאַרבאַנד, וואָס זאָל צוגרייטן דעם ערשטן וועלט־קאָנגרעס פון בנות־אגודת־ישראל אין ירושלים.

7. יובל־ליטעראַטור

עס וועלן אַרויסגילאָזן ווערן אויפרופן, פלוג־בלעטער ביילאַגעס צו אָרטאָדאָקסישע צייטונגען, ספּעציעלע בראָשורן, ספּעציאַל־נומערן פון בית־יעקב־זשורנאַל וועגן דער גרויסער באַדייטונג פון בנות בכלל און וועגן יובל בפרט. באַזונדער וועט דערשיינען אַ גענויער טעטיקייטס־באַריכט פון 10 יאָר בנות־אַרביט סיי פון דער צענטראַלע סיי פון די סניפים.

8. ליטעראַרישער־קאָנקורס

די צענטראַלע פּראָקלאַמירט אויך אַ קאָנקורס אויף שריפטלעכע און ליטעראַרישע שאַפונגען לכבוד 10 יאָר „בנות". פון די בעסטע שאַפונגען, וועלן ווערן פּרעמירט צו 100, 50 און 25 זל.

9. פירערן־קורס

אינים חודש אייר וועט אויך פאַרקומען אין לאָדזש דער שוין פון לאַנג גיפּלאַנטער פירערן־קורס. דאָס פּראָגראַם פאַר דעם קורס איז שוין אויסגיאַרביט, און די וואָס אַנטשפּרעכן די באַדינגונגען פונים קורס וועלן קענען אָנטייל נעמען אין אים. די וואָס וועלן זיך נישט האָבן רעגיסטרירט וועלן אינים קורס נישט קענען זיך באַטייליקן.

10. יובל־זשעטאָנען

פאַר די אַלע וואָס וועלן זיך אויסצייכענען אין די יובל־אַקציעס, וועלן באַקומען ספּעציעלע זילבערנע פאַרדינסט־זשעטאָנען, אַ חוץ דעם וועלן נאָך אַרויסגילאָזט ווערן יובל־זשעטאָנען. וואָס וועלן פאַרשפּרייט ווערן צווישן אַלע רעליגיעזע יידישע פרויען.

*

מיר האָבן דאָ אָנגיגעבן גאַנץ בקיצור דעם אַרביט־פּלאַן פון אונדזער יובל־יאָר. אויספירלעכערע פּרטים וועגן יעדן פונקט באַזונדער וועלן מיר נאָך פאַרעפנטלעכן.

אַלע אגודיסטן, עסקנים און עסקנות, לערערינס און בנות־פירערנס, וואָס האָבן אַן־אינטערעס פאַר דער יובל־קאַמפּאַניע, ווערן גיבעטן תיכף צו שטעלן זיך מיט אונדז אין שריפטלעכער פאַרבינדונג און מיר וועלן זיי געבן דינען מיט ידיעות וואָס נאָר זיי וועלן פון אונדז פאַרלאַנגען.

זיך ווענדן אויף אַדרעס:

Sekretarjat B. A. J. Łódź, Kilińskiego 44
skrz. poczt. 146.

אויפּפאָדערונג צו אַלע בנות=אָרגאַניזאַציעס

מיר פאָדערן אויף אַלע בנות־אָפּטיילונגען צו רופן אַן־אַלגעמיינע פאַר־זאַמלונג פון חברות און אָנגיזעענע פרויען פון שטאָט און זיי אויפקלערן די גרייסע באַדייטונג פונים יובל=יאָר. גלייכצייטיק זאָל אויף דער פאַרזאַמלונג גישאַפן ווערן אַ יובל־קאָמיטעט און אַ פּרעזידיום פון 5 פערזאָן. אינים פּרעזידיום זאָלן אַריינגיין צוויי אָנגיזעענע פרויען, צוויי פאַרטרעטערנס פון „בנות" אויך איין פאַרשטייערן פון בתי"־פאַרבאַנד. דאָס פּרעזידיום דאַרף תיכף ומיד זיך שטעלן אין פאַרבינדונג מיטן צענטראַלן יובל"קאָמיטעט, כדי צו דערהאַלטן די נייטיקע אינסטרוקציעס.

צענטראַלער סעקרעטאַריאַט פון בנות־אַגודת־ישראל
אין פוילן

אַ גרוס פון אונדזערע שוועסטער אין א"י

דאָס לעבן שטייט נישט אויף אָן־אָרט, די טעג לויפן, ס'גיערן אַ גאַנצע ריי קאַפּיטלען אין לעבן צום עבר.

ווי לאַנג איז דען, ווען רעדאַקטאָר פרידנזאָן האָט ביי אונדז פאַרברענגט, גיברענגט אונדז גרוסן פון אונדזערע שוועסטער, איינגיאָדנט אין סאַמע צענטרום פון פרייען גייסט — תל אביב אַ קאָנפערענץ פון בנות אַגודת ישראל, וואָס האָט פשוט אויפגיוועקט דאָס רעליגיעזע יידנטום אין ארץ־ישראל, מיט אַ לעבעדיקן באַווייז, אַז ב"ה, די יידישע פרויען־יוגנט גיפינט זיך נאָך ביי אונדז. אַרביטן גימיינזאַם צו איין ציל און שטרעבן.

אויך דאָס גיהער שוין צום עבר.

פרייטיק־צו־נאַכטס ווערן די תל־אביבער גאַסן ווערן פאַרהיליכט פון די לכה־דודי־טענער און שפּעטער די זמירות פון די שבת־סעודות אין אונדזער קיבוץ, וואָס טראָגן אינאיינעם דעם אויסגישריי, אַז ישראל סבא חי, ער לעבט און באַלעבט אונדזער יוגנט.

שלש סעודות, בין השמשות. ס'זיצן די גאַנצע בנות פון תל־אב ב. אַלע הכשרה־מיטגלידערנס אונדזערע, די עולות פון פוילן. אַלץ איז פאַרזונקען און פאַרטיפט אין גידאַנקען וועגן שבת, וועגן יי.ישקייט און אַט — אַ זמרל, אַ חסידישס, אַ הארציקס און אַלע זונגען, זונגען און באַזונגען די דערוואַכנדיקע יידישע פרוי, וואָס רוט און פרייט זיך מיטן שבת און שעפט דערמיט כח און מוט אויף דער גאַנצער אַרביט־וואָך.

און אונדזער לייען־זאַל גיפינט זיך די גאַנצע אָרטאָדאָקסישע פּרעסע. אַלע חברות קומען זיך אָפט צוזאַמען און סומען פאַר גימיינזאַמע שיחות, פאַרלעזונגען און אָוונטן.

די שטימונג פון חודש אלול איז ביי אונדז אַ גאָר ערנסטע און אחריותדיקע, מיר גיבן זיך אַלע אָפּ אַ דין וחשבון פון אונדזער שליחות אין הייליקן לאַנד. מיר שאַצן זיך אָפּ אויף ווי ווייט מיר האָבן שוין עס דערפילט דאָס גרויסע, גיוואַלטיקע, וואָס ליגט נאָך פאַר אונז, עס צו פאַרווירקלעכן.

לעצטנס איז גיוועלט גיוואָרן אַ פרישע פאַרוואַלטונג פון די חברות: שלעסער, שעדלעצקאַ, שטאַטזינגער, ברעגמאַן, וויינבערג און לעשינסקאַ. די פאַרוואַלטונג האָט גיהאַט אַ זיצונג, אויף וועלכער ס'איז אויסגיאַרביט גיוואָרן אַ גרויסער פּלאַן פון ווייטערדיקע אַרביטן. שעורים זענען ביי אונדז פאַראַן יעדן טאָג, אינים לאָקאַל פון בית־יעקב. צוויי מאָל אין דער וואָך האָבן מיר שעורים אין אונדזער אייגינים לאָקאַל, אונטער דער לייטונג פון פּרעזעסן פרל. גור־ערי.

די אַרביט איז ב"ה אַ צופרידינע. מיר קומען אַהיים פון דער אַרביט און לערנ'ען, פרייען זיך און פאַרברענגען גימיטליך און חבריש ביי די נאַכט־מאָלציטן, אַלע פּנימער שטראַלן און דריקן אויס די פרייד אין דעם וואָרט הרי אנחנו בארץ ישראל. גאַנץ תל־אביב ווייס פון אונדזער קיבוץ און שעפּט התפּעלות פון דער מוסטערהאַפטער אָרדנונג און הנהגה.

מיר אַרביטן שווער, אָבער אין אונדזער אַרביט באַגלייט אונדז דאָס גליק פון „יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך". אַט דאָס גליק וואָס איז דער גורם צו אַ שטאַרקן און ענערגישן כוח, וואָס גיט די מעגלעכקייט אַלץ לייכט איבערצוטראָגן. מיר דערוואַרטן יעדיס מאָל דעם אָנקום פון אונדזערע ווייטערדיקע שוועסטער־עולות און מיר זאָלן צוזאַמען נאָך פילפאַכיקער פאַרשטאַרקן אונדזער אָרגאַניזאַציע, פאַרברייטערן אונדזער אַרביט.

דער ערשטער בנות־קיבוץ אין ארץ־ישראל געניסט פון דער אַלגעמיינער סימפּאַטיע. אַלע, אַפילו פרייע, באַצייכנען אים אַלס אַן־אידעאַלן מוסד. אַן־אויסדערוויילטן, אַזוי, אַז מיר קאָנען ב"ה דערמיט שטאָלצירן.

מיטן דערנענטערן זיך פון ערשטן ראש השנה אין ארץ־ישראל, גרייטן מיר זיך מיט אַ ספּעציעלער שמחה, אַ קייגן די הייליקע טעג. דאָס נייע יאָר — האָפן מיר — וועט פאַר אונדז האָבן אַ גרויסע באַדייטונג און נישט בלויז פאַר אונדז, נאָר פאַרן גאַנצן רעליגיעזן קיבוץ אין ארץ־ישראל.

מיר שיקן איבער אַלע רעליגיעזע שוועסטער אין אַלע לענדער אונדזערע האַרציקסטע וואונטשן פון אַ כתיבה וחתימה טובה צום נייען יאָר, ס'זאָל זיין אַ שנת גאולה וישועה, אַן־אויסלייזונג פון גלות ביי גוים און — ביי יידן.

זאָל השי"ת שוין שיקן אונדזער גואל צדק.

ציפּה לעשינסקאַ.

מיט אַ פאַרביטערט האַרץ און טיפן צער און מיט דעם אויסרוף: אוי לנו! האָבן מיר אויפגינומען די שרעקלעכע בשורה וועגן דעם טויט פון ד"ר שמואל דייטשלענדער ע"ה.
נאָר השי"ת קען אונדזער טרייסטער זיין.

טורנין. **בית יעקב לערערן**
מ. שעכטער.

גיבויגן אין טיפן צער שטייען מיר פאַרן פרישן קבר פון פאַרדינסטפולן עסקן פאַר ב"י און „בנות" ד"ר שמואל דייטשלענדער ע"ה.

אילזשאַ. **לערערן ה. כ"ץ**
ב"י שילערנס

אני משתתפת בצער הגדול של משפחת דזשאַלאַשינסקית למות בתם ואחותם היקרה שנקטפה בדמי עלומי', ד' ינחם אתכם בתוך אבלי ציון וירושלים.

תל־אביב. **ציפּה לשינסקה.**

פּגישת־חברות פון בנות־אגודת־ישראל אין טשעכאַנאָוו

מיטוואָך, י"ג אלול איז אין טשעכאַנאָוו פאָרגיקומען אַ פּגישת־חברות פון די שטעט: טשעכאַנאָוו, פּראַשניץ, דראָבנין, קאָנין, מלאַווע, פּלינסק, ראַטשוינז, ניישטאָט, זשוראָמין און שערפּץ. ס'האָבן זיך באַטייליקט קרוב הונדערט חברות. די פּגישה איז גיוואָרן אָרגאַניזירט און גיפירט דורך לערערן פרל. מאַנדראַ און לערערן פרל. קאַפּוסטאַ.

די ערשטע זיצונג איז פאָרגיקומען אין לאָקאַל פון דער יידישער קהלה אונטערן פאָרזיץ פון לערערן פרל. געפּנער. נאָך דעם ווי ה' פרידנזאָן האָט גיהאַלטן אַן־אויספירלעכן רעפעראַט וועגן מצב פון דער בנות־באַוועגונג איז פאָרגיקומען אַן־אַלגעמיינע דיסקוסיע. צח. אַנד. איז באַשלאָסן גיוואָרן: 1) צו פּראָקלאַמירן אַ חודש פאַר די בית־יעקב־שולן, 2) צו פאַרשטאַרקן די שעורים פון די בנות־סניפים, 3) צו דיסציפּלינירן די אָרגאַניזאַציעס לגבי דער צענטראַלע.

אין אָוונט איז פאָרגיקומען אַ גרויסע אַקאַדעמיע, אויף וועלכער ה' פרידנזאָן איז אַרויסגיטרעטן מיט אַ רעפעראַט וועגן זיין רייזע אין ארץ־ישראל.

אַן־אויספירלעכן באַריכט וועלן מיר געבן אין קומענדיקן העפט.

סיום־פייערונג פון לאָדזשער בנות־קיבוץ „אהל שרה"

זונטיק, כ"ד אלול איז פאָרגיקומען אין לאָדזשער בנות־קיבוץ אַ פייערליכער אָוונט לכבודן אַרויספאָרן פון 30 הכשריסטנס פונים לאָדזשער בנות־קיבוץ. ס'זענען גיהאַלטן גיוואָרן רעפעראַטן מענינא דיומא און די הכשר־סטנס זענען פייערליך גיזעגנט גיוואָרן. אַן־אויספירלעכער באַריכט אינים קומענדיקן נומער.

אַ כתיבה וחתימה טובה

ווינטשן מיר אַלע אונדזערע מיטאַרביטער, פאַרשפּרייטער, פריינט און דעם גאַנצן כלל־ישראל.

רעדאַקציע „בית יעקב"

בברכת מזל־טוב חמה ולבבית אני מברכת את חברתי הינדה גפן (ורשה) לאירוסיך. תזרח מזלך כשמש בצהרים.

תל־אביב. **לאה קלמנוביץ.**

מיין טייערע שוועסטער גיטל צו איר אָפּפאָר נאָך ארץ־ישראל ווינטש איך אויפן שוועל פון נייען יאָר אַ כתיבה וחתימה טובה, פיל גליק און שלום אויף איר נייען וועג צו דער צופרידנהייט פון אונדזער גאַנצער פאַמיליע.
צאתך לשלום ובואך לשלום!

שערפּץ, תשרי תרצ"ו. **נטע פּלוינסקער.**

לידידי הנכבד הרב **אלימלך בלומענפעלד** שליט"א (ורשה) עב"ג מרת **שרה ראיעווסקא** תחי' (ביאַלאָבזשעג) לרגלי בואם בברית הנשואין ברכת מז"ט חמה מלוחים מאת

שידלוביץ. **שמואל ורבקה רוזנבערג.**

די בעסטע גליקוואונטשן אונדזערע ליבע חברות: **ש. עפּשטיין** צו איר חתונה מיט ה' פ. וואַרשאַווסקי און **אסתר ציטרינבוים** צו אירע תנאים מיט ה' **א. זשעלעוויטש**. אייער נייעם וועג אין לעבן זאָל תמיד באַגלייטן האַרמאָניע און צופרידנהייט.

בנות אגודת ישראל
קלימענטאָוו־ **לערערן ש. קרייטמאַן**

למורתנו החשובה **פ. פּראַצעל** לנשואי' ברכת מז"ט ועתיד מזהיר.

ועד בית יעקב
קאַליש. **אגודת „עזרה" אצל ב"י**

אַ כתיבה וחתימה טובה און אַ גוט גיבענטשט יאָר ווינטשן מיר אונדזער ליבער לערערן און פירערן פרל. **רייזל רעדליך** ווי אויך אַלע עסקנים און עסקנות פון ב"י און בנות־באַוועגונג

בנות־אגודת־ישראל
בתי' פאַרבאַנד
קאָנסטאַנטין. **און אַלע ב"י שילערנס**

דעם טיפסטן דאַנק דריקן מיר אויס די ז.ח. פרל. **חוה מרגליות** סעקר. פון באַ"י, פאַר אירע גרויסע אָפּפערוויליקע לייסטונגען פאַר אונדזער אידעאַל, באַזונדער פאַר איר אָנפירן מיט דער האַלב־קאָלאָניע פון ב"י אין דער פריען־צייט און מיר ווינטשן איר אַ כוח־ט!

טורעק. **פאַרוו. פון בית־יעקב**

ליבע קוזינע **חי' שרה מאַגער!** נעם צו אונדזער האַרציקן מזל־טוב וואונטש צו דיין תנאים־שרייבן מיט ה' אברהם ראַזנבערג (אלקוש). זאָל דיין נייער שריט זיין באַגלייט מיט גליק און צופרידנהייט
דיינע קוזינעס

בענדין. **דוד און רייזל ראַזענוואַלד.**

ברכת מזל־טוב לבבית, חיי אושר והצלחה אני מאחלת לחברה היקרה **אסתר ליברמן** לבואה בברית הנשואין את בחיר לבה מר **אהרן זינגר** תהא דרככם צלחה ותזכו לבנות את ביתכם של הרי ציון וי. ש. ז.

ציפּה לשינסקה
חברה מקבוץ של בנות־אגודת־ישראל בתל־אביב.

צו די תנאים פון חברה פרל. **אסתר שערמאַן** (בעלכאַטאָוו) מיט ה' **אברהם מאַרקאָווסקי** (לאָדזש) ווינשן מיר אַ האַרציקן מזל־טוב. זאָל אייער צוקונפט זיין אַ קיום פון אייביק גליק און צופרידנהייט.

בנות־אַגודת־ישראל
זשאַרנאָוו **לערערן ב. יאַסקאַוויטש.**

אַ האַרציקן מזל־טוב ווינטשן מיר דיר, טייערע און ליבע דערציערן פרל. **א. טייטעלבוים** (קראָקע) צו דיין חתונה מיט ה' **א. י. רובין** (דוקלאַ). זאָל ביי אייך הערשן תורה וגדולה במקום אחד!

דער ערשטער פאַרברייטונגס קורס
קראָקע. **צום סעמינאַר.**

אַ כתיבה וחתימה טובה צום נייען יאָר אונדזער ביח. הייסגיליבטע לערערן **אסתר פוקס** (וולאָצלאַוועק) ווינטשן

רויזע בלימע הערץ
בלוינע. **און שרה פּינטשעווסקאַ.**

מעמק הלב הננו מברכות בברכת מזל־טוב את **אחינו** לארושיו עם מרת **זיסל** בת הרב מבענטשין שליט"א. ברכות שמים תבאנה לראשכם, תורה וגדולה תתאחדנה על שלחנם.

שעראַדז—גראָדנאָ. **לאה—רחל קימוביץ.**

בשורת ספר חדש

יצא לאור **ספר „אמרי ברוך"** (פירוש בפלא על הספר הפלא איוב) מאת הרב הגאון הצדיק ר' ברוך בעגדים ז"ל גליקסמאַן מלאַסק. מחירו 1 זל. 25 גר. פּאָרטאָ 30 גר. להשיגו אצל המו"ל.
מ. ז. גליקסמאַן, לאָדזש, זגיערסקאַ 168

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

BAJS JAKOW ŁÓDŹ, 25 Wrzesień 935 r.

Adres Redakcji: „BAJS JAKOW" Łódź, Kilińskiego 44. TELEFON 109-77.

ברכהפולן מזל-טוב און א גליקלעכן ... ווינטשן מיר די חשובע ביי לערערנס און בנות-פירערנס פרל. אסתר טייטלבוים מיט ה' רובין (קראקע), פרל. שרה ראיעווסקא (ביאלאבזשעג) מיט הרב בלומענפעלד (סלאדאוויץ); פרל. שרה לאה גליקסבערג (סאקאלאוו) מיט ה' מענדיל פיעטרקאווסקי (בלאשקי); פרל. פעסע לאה פראנצעל (פראשקע) מיט ה' יוסף דוד לעוו (לאדזש); פרל. הינדא פרידמאן (ווארשע) מיט ה' אברהם מאקאטאווסקי (ווארשע), פרל. רבקה חנה טרויבע (בלאשקי) מיט ה' משה טענענבוים (ווארשע) פרל. שרה זאסארסקא מיט ה' פרידמאן צו זייערע חתונות; פרל. אסתר שערמאן (בעלכאטאוו) מיט ה' אברהם מארקאווסקי (לאדזש), פרל. חנה שרה זימאן (פלאצק) מיט ה' אברהם יצחק קובעל (נאשעלסק) צו זייערע תנאים.

צענטראלע בנות-אגודת-ישראל
אין פוילן

ברכהפולן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער ליבער און איבערגעגעבענער סעקרעטארן, אונערמידלעכע קעמפערן פאר אונדזער אידעאל שרה זאסארסקא (ווארשע) צו איר חתונה מיט ה' פרידמאן (פראגע). זאל אייער נייער וועג אין לעבן זיין געבענטשט פון השי"ת מיט כל-טוב.

בנות-אגודת-ישראל
ווארשע — די פארוואלטונג

הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער ליבע און איבערגעגעבענע פירערן פרל. שרה זאסארסקא צו איר חתונה מיט ה' ישראל פרידמאן. זאל השי"ת אייך בענטשן מיט אייביק גליק און צופרידנהייט.

ווארשע — דיין איבערגעגעבענע גרופע

צו דער חתונה פון אונדזער גיוו. לערערן פרל. גליקסבערג מיט ה' פיעטרקאווסקי און חברה מאלאחאנטשיק (גור) ווינטשן מיר א הארציקן מזל-טוב. אייער נייער וועג אין לעבן זאל זיין א קיום פון אייביקן גליק און פרידנהייט.

בנות-אגודת-ישראל
פאמיליע שטערן
לערערן יאנאוויטש, אסתר
חישקאוו — דאברעס און ז. ברעסלער

מזל-טוב דיר חי' שרה ליס (ווישקאוו) צו דיין תנאים מיט ה' גיטליס (מאציעיאוו) זאל דיין מזל שיינען ווי די זון אין מיטן העלן טאג.

לערערן ש. ג. פלאנטשאק
פלורשטש — בנות אגודת ישראל

הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער ל' חברה סעקרעטארן פון אונדזער ארגאניזאציע פרל. חנה כהן צו איר תנאים מיט הרב מנחם איידלבערג (פלאצק). זייט זוכה צו בויען אייער עתיד אויף די בערג פון ציון אין גייסט פון ישראל-סבא.

לערערן א. מארעק
בנות אגודת ישראל
בארזל — צעירות בנות

א ברכהפולן מזל-טוב ווינטשן מיר דער גילובטער לערערן פרל. מירל אלשטיין צו אירע תנאים.

אירע געטרייע שילערנס:
גיטל וויבלום און ברײַנדל ראזענמאן
טשולקאטשיע

נעם צו ליבע חברה, שטאלצע קעמפערן פאר אונדזער אידעאל, ביבליאטעקארן שרה טויבע רויט אונדזערע הייסע וואונטשן צו דיין תנאים שרייבן מיט ה' יוסף בעי...אן (לובלין). זאל אייער בונד זיין א קשר של קיימא און באגלייט מיט שטענדיקער צופרידנהייט.

בנות אגודת-ישראל
יאנוב-לוב. — לערערן ר. בערלינער

נעם צו מיין ליבע אסתר די הארציקסטע מזל-טוב וואונטשן צו דיין תנאים מיט ה' אברהם מארקאווסקי. איר זאלט זוכה זיין צו בויען אייער עתיד אין גליק און העכסטע צופרידנהייט אין גייסט פון אונדזערע אידעאלן של הרי יהודה.

ביילה גליקא יאסלאוויטש
בעלכאטאוו-זשארנאוו

א ברכהפולן מזל-טוב און אייביקע צופרידנהייט ווינטשן מיר אונדזער ליבער חברה, סעקרעטארן פון אונדזער „בנות" פרל. איידל גורפינקעל צו איר תנאים מיט ה' האראש (ווארשע), לערערן פרל. אסתר פוקס (חלאצלאוועק) צו אייערע תנאים מיט ה' ראזענבלום (ווארשע). זאל דער אלמעכטיקער אייער עתיד מיט שטענדיקער צופרידנהייט און הימלישע ברכית בענטשן.

בנות אגודת ישראל
ליפנא — לערערן ר. שיטקא

צו דער תנאים פון מיין ליבער שילערן מלכה בעער (כענטשין) ווינטש איך א הערצלעכן מזל-טוב.

ליפנא — ר. שיטקא

מיין הארציקן מזל-טוב אין כוס פרל ברכות מיינע ל. בנות-שוועסטערן אין חלאצלאוועק: פרל. מלכה פוקס צו איר חתונה; פריידע ערענרייך, אסתר פוקס באלטשע פריזאנט און ברכה ראטער צו זייערע תנאים. זייט צוויסן די געבענטשטע מיט אייביק שטראלנדן גליק.

לאדזש-לענטשיץ — ק. שטערן

א קוואל מיט הארציקע ברכות ווינטש איך דיר מיין הייס-געליבטע פריינדן אסתר פוקס (חלאצלאוועק) צו דיין תנאים מיט ה' ראזענבלום (וואשע). דיין ע...יד זאל לייכטן כשמש בצהרים ותיפי לבנות ביתך ברוח ישראל-סבא על ה י ציון ווירושלים.

זשיכלין — דיין געטרייע צבורה לעווין

צו די חתונות פון הינדא העלפגאט מיט ה' ליבערמאן; שרה מרים ריטשקע מיט ה' איצקאוויטש; העלא בארענשטיין מיט ה' בערעק — ווינטשט א הארציקן מזל-טוב.

סלופצא — לערערן בינה זאלעשינסקא

דעם הארציקסטן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזערע בנות-חברות און שטענדיקע אבאנענטינס פון אונדזער ביי זשורנאל שיינדל האנדלסמאן צום געבורט פון ...ר טאכטערל און רבקה גאלדשטיין צום געבורט פון איר זון.

זייט זוכה צו דערציען אייערע קינדער צו עבודת השם!

בנות אגודת-ישראל
בעלכאטאוו — און פרעסע קאמיסיע ביי „בנות"

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר צו די תנאים פון אונדזער ל. פריינדן חי' סאקאלאוו

פריידע גאלדרייך
בארזנאנאוו — און גיטל בידערמאן

די הארציקסטע מזל"ט וואונטשן געבן מיר אונדזערע ליבע בנות-חברות צו זייער חתונה פרל. חוה קאמעץ (יעדלינסק) מיט ה' שמחה בונם פשעסטשעלעניץ (ווישקאוו); פרל. שרה רעטמאן (מאגיעלניץ) מיט ה' נחמן פיינגאלד (ווארשע); און פרל. חי' סא...עט (מאגיעלניץ) מיט ה' משה מרדכי ווייזער (פשיטיק).

כוכבי נוגה, אור התורה והמסירה יאירו על דרכיכם החדש.

לערערן פ. אויגענשיין
יעדלינסק — פיפטער־קורס ב"י שילערנס

דאנקזאגונג

א הארציקן דאנק דריק איך אויס די אלע, וואס האבן מיר גראטולירט צו מיינע תנאים.

ניי-מארק — מאלי קאללער

א כתיבה והתימה טובה און דערפאלג אין זייער ווייטערדיקער ארבעט, ווינטשן מיר אונדזער יעצטיקער איבערגעגעבענער לערערן און פירערן פרל. דבורה פרוזשינסקא, ווי אויך אונדזער גיוו. לערערן און פירערן פרל. חי' שרה גרינבערג.

טורעק — בנות-אגודת-ישראל

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר דיר חי' לינדזען צו דיינע תנאים מיט ה' פיעטרקאווסקי (לאדזש). גליק און צופרידנקייט זאל אייער לעבנס-וועג באגלייטן.

ריבטשע לוריע
זד.-וואלא — און יוטע אבאוויטש

צו די תנאים פון פערל שילת מיט ישעי' פלאקס; מלכה קריגער מיט ה' יהודה ליב קאפל; אסתר קריגער מיט ה' אלחנן עקשטיין און צו דער חתונה פון פעסע איגעלבערג מיט ה' בערל דזיאלאווסקי ווינטשן מיר א הארציקן מזל-טוב. זאל דער אלמעכטיקער באגליקן אייער עתיד מיט שטענדיקער פולקאמענער צופרידנהייט. איר זאלט זוכה זיין צו בויען אייער הויז אין גייסט פון אונדזערע אידעאלן.

שוועסטערן קנאבלעוויטש,
שוועסטערן ראזענבלאט, פרוי
בענדזלאוויטש, פאלקע יאסקאוויטש, ראזאנעס און
זד.-וואלא — פרוי טעניאר

ביי ילט אין טרויער באוויינען מיר דעם אזוי פריצייטיקן טויט פון פארדינסטפולן עסקן פאר דער ב"י און בנות-באוועגונג

דר. שמואל דייטשלענדער ע"ה

זיינע גראנדיעזע מעשים וועלן פאר אונדז א ביישפיל זיין אין דער פארזעצונג פארן נצחון פון אונדזערע שטרעבונגען.

בנות אגודת ישראל,
קעלץ — לערערן שווארץ.

צוזאמען מיטן ארטאדאקסישן יידנטום באוויינען מיר דעם פריצייטיקן טויט פון איינעם פון אונדזערע פארדינסטפולע מנהגים

דר. שמואל דייטשלענדער ע"ה

ה' ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון ירושלים.

קראקע — בנות אגודת ישראל.

צו די תנאים פון די איבערגעגעבענע בנות-חברות שוועסטערן קריגער, פערל שילת, חי' לינדזען און טויבע האפטקע און צו דער חתונה פון פעסע איגעלבערג ווינטש איך א הארציקן מזל-טוב. זייט זוכה ווייטער צו שפינען דעם פאדים פון נצח ישראל!

זד. וואלע — לערערן העניע זיסקינד.

צו די תנאים פון אונדזער ל. ברודער לייב האפטקע, פערל שילת מיט ה' פלאקס (וויעליטשקא), מלכה קריגער מיט ה' קאפעל (קאליש), אסתר קריגער מיט ה' עקשטיין (לאדזש), ווינטשן מיר א הארציקן מזל-טוב, אייער צוקונפט זאלט איר זוכה זיין צו בויען אין אזי אין גייסט פון אגודת ישראל.

זד. וואלע — שוועסטערן האפטקע.

צו די תנאים פון מיינע חברות: שרה לאה פלאקס (וויעליטשקא) מיט מיין ברודער ב. שילת, מלכה קריגער מיט ה' קאבעל (קאליש), אסתר קריגער מיט א' עקשטיין (לאדזש), טויבע האפטקע מיט ה' ליפשיץ (זד. וואלא) און צו דער חתונה פון מיין חברה פעסעלע איגעלבערג מיט ה' דזיאלאווסקי (וויערושאוו), ווינטש איך מזל-טוב. אייער צוקונפט זאלט איר בויען אויפן יסוד פון תורה, אמונה און בטחון.

זד. וואלע—לאדזש — פערל שילת.

צו די תנאימס פון שוועסטערן קריגער, און בערל שולץ ווינטשן מיר מזל-טוב און א גליקלעכע צוקונפט.

פע ע דזיאלאווסקי
זד. וואלא — און רייזל איגעלבערג

צו די תנאימס פון שוועסטערן קריגער, פערל שילת, טויבע האפטקע מיט ה' דוד ליפשיץ און צו די חתונות פון פעסע איגעלבערג און מרים פראדל יאסקאוויטש, ווינטשן מיר הארציקע ברכות. זאל השי"ת אייער צוזאמענבונד בענטשן מיט זיין פולער ברכה און אייביקער הארמאניע.

ראטענבערג, יאכימאוויטש,
טשאפליא און שוועסטערן בוימאן.
זד. וואלא.

צו די תנאים פון אונדזער איבערגעגעבענער פירערן פרל. פערל שולץ ווינטשן מיר א ברכה-פולן מזל-טוב, זאל ה' י"ת איר געבן ווייטער כוח פארטצוזעצן איר ארבעט און בויען אן אמתן „בית-יעקב".

זד. וואלא. — איר גרופע.

צו די תנאים פון פערל שילת מיט ה' ישעי' פלאקס און צו די חתונות פון: פעסל איגעלבערג מיט ה' בערל דזיאלאווסקי, מרים פראדל יאסקאוויטש מיט ה' חיים זשורקאווסקי — ווינטשן א הארציקן מזל-טוב.

זד וואלא — שוועסטערן קריגער.

א גראטולאציע ביז 20 ווערטער 3 גילדן געלט פאר אנאנסן פריעראוויס.
גיזעצט ביי מ. ראזענשטיין פיעטרקאוו פל. טריבונאלסקי 4 טעלעפאן 12-13

אנאנסן-פרייז

א גאנצע זייט — 200 ג. א האלבע זייט — 100 ג.
א פערטל זייט — 50 ג. א אכטל זייט 25 ג.

אבאנאמענטס-פרייז

א יאר — 7 גילדן. א האלב יאר 4 גילדן.
א פערטל יאר — 2 גילדן.

Wyd. Luzer Gerszon Frydenzon. Nakł. Centr. (B. A. J.) Agudas Israel w Polsce. Druk. J. Djament Łódź, Kilińskiego 50.